

บทที่ 4

การกำหนดค่าสินไหมทดแทน เกี่ยวกับชีวิตและร่างกาย อันเนื่องจากการทำละเมิดตามคุณพินิจของศาล

การกำหนดค่าเสียหายในคดีละเมิดทางซีวิลส์ ลอว์ มุ่งหมายให้ผู้ละเมิดชดเชยความเสียหายที่เกิดขึ้นในตนเองเดียวกับหนี้ตามสัญญาโดยยึดความเสียหายอันแท้จริงที่ผู้เสียหายได้รับเป็นเกณฑ์ไม่พึงชดเชยเกินกว่าหนี้ที่ผู้ละเมิดมีต่อตน ส่วนทาง Common Law มีแนวความคิดทางอาญาเจือปน เพราะนอกจากจะชดเชยความเสียหายที่เกิดขึ้นแล้วบางครั้งศาลยังอาจกำหนดค่าเสียหายในส่วนที่เป็นการลงโทษผู้ละเมิดให้แก่ผู้เสียหาย เป็นการต่างหากโดยมิได้ยึดมั่นในทฤษฎีว่าด้วยหนี้

ผู้เสียหายจากการกระทำละเมิด

1. สิทธิของผู้เสียหาย

การกระทำใดจะถือว่าเป็นการละเมิดนั้น ในเบื้องต้นจะต้องมีการร่างสิทธิของบุคคลอื่นก่อให้เกิดความเสียหาย ซึ่งความเสียหายถึงแก่ชีวิต ร่างกาย เสรีภาพ ทรัพย์ สันนิษฐานถึงความเสียหายแก่สิทธิของบุคคลนั้นทั้งสิ้น สิทธิทางกฎหมาย(Legal right) มีสาระสำคัญ (element) 4 ประการคือ

- 1) ผู้ทรงสิทธิ (the holder of right)
- 2) การกระทำหรือละเว้นการกระทำ (the act or for bearance to which the act relates)
- 3) วัตถุแห่งสิทธิ (the res concerned or the object of the right)

4) บุคคลซึ่งมีหน้าที่ (the person bound by the duty)

สิทธิและหน้าที่เป็นของคู่กัน (correlative) ซึ่งอาจจำแนกสิทธิออกได้ เป็น 2 ประเภทคือ

- 1) สิทธิอันอยู่ในกองทรัพย์สิน (droits patrimoniaux) สิทธิประเภทนี้ เราอาจหมิ่นให้เป็นตัวเงินได้ ทั้งนี้โดยโอนขายกันได้
- 2) สิทธิอันอยู่นอกกองทรัพย์สิน (droits es-patrimoniaux) สิทธิประเภทนี้ไม่อาจหมิ่นเป็นตัวเงินได้เพราะเป็นสิทธิเฉพาะตัวบุคคลไม่อาจโอนหรือขายกันได้เลย เช่น สิทธิในสภาพวิบุรณแห่งร่างกายของมนุษย์ (droits a la personalite) สิทธิในครอบครัว (droits de family) เป็นต้น¹

ตามกฎหมายฝรั่งเศส มีความแตกต่างกันระหว่างความเสียหายในทางวัตถุ (material damage) ซึ่งส่วนใหญ่จะสามารถคำนวณความเสียหายได้ (Pecuniary loss) กับความเสียหายในทางศีลธรรม (moral damage) ซึ่งเป็นความเสียหายที่ไม่อาจคำนวณได้ (non-pecuniary loss) คือ ความเสียหายในทางวัตถุนั้น อาจกล่าวได้ว่าเป็นความเสียหายต่อสิทธิในกองทรัพย์สิน (the viction's right of property) ส่วนค่าเสียหายในทางศีลธรรมนั้น เป็นความเสียหายต่อสิทธินอกกองทรัพย์สิน (the viction's extra patrimonial rights)

สิทธิอันเป็นมูลฐานที่จะก่อการละเมิดได้^๑ ถ้าเป็นสิทธิเด็ดขาด (absolute rights) ได้แก่ทรัพย์สินสิทธิ (real right, droits reels) ซึ่งกฎหมาย

^๑ จิต เศรษฐบุตร, หลักกฎหมายแพ่งลักษณะละเมิด (กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัทธิธรรมศาสตร์, 2518), หน้า 62.

ให้ความคุ้มครองและบุคคลทั่วไปต้องเคารพที่ไม่มีปัญหาอะไร เช่น คนร้ายลักทรัพย์ของเรา ไปย้อมเป็นการละเมิด เพราะทรัพย์อันเป็นวัตถุแห่งสิทธิ คือ กรรมสิทธิของเราเราย่อมมี สิทธิติดตามเอาทรัพย์คืนได้ (มาตรา 1336, คำพิพากษาฎีกา 1600/2519) คนร้ายมีความ ผูกพันที่เป็นหนี้ มีหน้าที่ต้องคืนทรัพย์แก่เราอันเป็นหนี้เหนือบุคคล คือ บุคคลสิทธิ (droit personnel, personal right) สิทธิในหนี้ (droit de creance) ย่อมเป็นไปตาม มูลหนี้ เช่น สัญญา ลากมิควรได้เป็นต้น ผู้เช่าซื้อ ผู้ยืม ผู้รับฝากทรัพย์ ผู้รับจ้างทำของ ผู้ รับขนของ ฯลฯ ย่อมมีสิทธิหน้าที่เกี่ยวกับทรัพย์ตามสัญญาดังกล่าว ผู้ใดก่อความเสียหายโดย ละเมิดย่อมเป็นการกระทำต่อสิทธิของผู้เช่า ผู้ยืม ฯลฯ นั้นย่อมถือได้ว่าเจ้าของสิทธิดังกล่าว เป็นผู้เสียหาย

สิทธิในครอบครัว การเสียมรดกก็ย่อมเป็นมูลฐานที่ก่อการละเมิดขึ้น ได้ เช่น บิดา มารดา จำต้องอุปการะบุตรในระหว่างที่เป็นผู้เยาว์ (มาตรา 1563) มี อำนาจปกครองที่กฎหมายได้รับรองได้ (มาตรา 1566) อำนาจปกครองย่อมก่อให้เกิด อำนาจคุ้มครองป้องกัน (pouvoir de protection) จึงมีอำนาจป้องกันมิให้ผู้ใดมา ละเมิดทำร้ายผู้เยาว์ ถ้ามีการละเมิดทำร้ายต่อบุคคลก็เป็นการละเมิดต่อบิดา มารดา ที่มี หน้าที่ต่อบุตรตามที่กฎหมายรับรองไว้ด้วยเป็นส่วนหนึ่งต่างหาก ฎีกาที่ 1145/2512 วินิจฉัย ว่าบุตรโจทก์ถูกรถยนต์ชนบาดเจ็บโจทก์ซึ่งเป็นบิดาและผู้แทนโดยชอบธรรมย่อมมีหน้าที่รักษา พยาบาล ๕ เมื่อต้องเสียค่าใช้จ่ายต่างๆ ไปแล้วมีอำนาจฟ้องเรียกค่าเสียหายที่จ่ายไป ซึ่งเป็นค่าเสียหายส่วนตัวโดยตรงได้

สิทธิส่วนตัว (right of privacy) บุคคลเราย่อมมีสิทธิส่วนตัว สิทธิส่วนตัว เช่นว่านี้ย่อมได้รับการคุ้มครองมิได้ใครเข้ามายุ่งเกี่ยว จนเกินควรเกินขอบเขต สิทธิที่ว่านี้รวมทั้งสิทธิที่จะไม่ให้ผู้ใดล่วงล้ำยุ่งเกี่ยวกับบุคคลที่ต้องการอยู่คนเดียวด้วย เช่น การแอบฟังหรือบันทึกเสียง เขาพูดทางโทรศัพท์ หรือพรรคการเมืองที่ส่งคนไปดักฟังบันทึก เสียง การประชุมลับของพรรคการเมืองฝ่ายตรงข้าม ฯลฯ เหล่านี้เป็นกรณียุุ่งเกี่ยวใน เรื่องส่วนตัวของผู้อื่นอันเป็นสิทธิส่วนตัวของเขาทำให้ได้รับความเสียหายอันเป็นละเมิดทั้งสิ้น เว้นแต่จะเป็นกรณีเกี่ยวกับความยินยอมอย่างไรจะถือว่าบุคคลมีสิทธิส่วนตัว (right of

privacy) ย่อมต้องพิจารณาจากข้อเท็จจริงเป็นเรื่องๆไปเด็กที่เล็กเกินไปอาจถือว่ายังไม่มีความรู้เรื่องส่วนตัว (privacy) ก็ได้²

2. การใช้สิทธิของผู้เสียหาย

ปัจจุบันคดีละเมิดที่ผู้การพิจารณาของศาลมีจำนวนมากและสิ่งที่ปรากฏก็คือผู้เสียหายหรือโจทก์ไม่เข้าใจในสิทธิเรียกร้องที่ตนมีอยู่ต่อผู้ทำละเมิดว่ามีมากน้อยเพียงไรจนบางครั้งมีความเสียหายบางประการที่เกิดขึ้นจริงแต่ไม่ได้รับการชดเชยเยียวยาเพราะโจทก์ไม่ได้ขอไปในฟ้อง อันอาจทำให้โจทก์เกิดความคิดที่ว่าศาลหรือกฎหมายนั้นไม่มีความเป็นธรรม กรณีดังกล่าวสร้างความอึดอัดใจให้แก่ศาลผู้พิจารณาคดีมาก เพราะจากสำนวนฟ้องและการสืบพยาน ศาลอาจเห็นว่ามีความเสียหายบางอย่างที่โจทก์มีสิทธิที่จะเรียกร้องได้แต่ไม่ใช้สิทธินั้น ด้วยเป็นเพราะโจทก์ขาดความรู้ความเข้าใจถึงสิทธิที่ตนพึงมีตามกฎหมายหรือส่วนหนึ่งอาจมาจากทนายความของโจทก์เองที่ขาดประสิทธิภาพ มิได้ชี้แจงให้โจทก์ทราบถึงสิทธิของตน โดยเห็นว่าโจทก์พึงพอใจจะเรียกร้องเท่าใดก็ร่างฟ้องไปตามนั้นเพื่อให้เป็นไปตามความพอใจ การที่ศาลจะวินิจฉัยหรือเพิ่มค่าเสียหายให้แก่โจทก์ก็ทำได้ยาก เพราะเป็นการพิจารณานอกเหนือคำฟ้องซึ่งต้องห้ามตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง

ความจำเป็นที่ต้องแก้ไขโดยเร่งด่วน คือจะทำประการใดให้คู่ความหรือทนายความ ได้ใช้สิทธิโดยถูกต้อง มีความเข้าใจในการเรียกร้องค่าสินไหมทดแทนไปในลักษณะเดียวกันมิใช่เป็นการขอมากเข้าไว้เพื่อศาลลดหรือตัดลงอันเป็นการผลกระทบให้ศาลอย่างไรก็ตามแนวทางแก้ปัญหาในเบื้องต้นอาจกระทำได้ ดังนี้

² ไพจิตร บุญพันธ์, คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ลักษณะละเมิด (กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์แสงสุทธิการพิมพ์, 2529), หน้า 33, 36, 37.

1) ต้องเร่งเพิ่มประสิทธิภาพของทนายความให้มี ความรู้ ความสามารถ ซึ่ง เป็นมาตรฐานที่เพียงพอต่อการให้บริการวิชาชีพทางกฎหมายแก่โจทก์อย่างถูกต้อง และเป็น ธรรม มิใช่เพียงเรียกร้องตามความพึงพอใจของโจทก์แต่ต้องอธิบายและชี้แจงให้โจทก์ ทราบถึงสิทธิที่ควรได้ตามกฎหมาย กรณีนี้มีข้อเสนอแนะให้ เป็นความกันเพียงแต่เป็นการให้ ความรู้ความ เข้าใจถึงสิทธิตามกฎหมายที่ควรได้รับ เนื่องจากผู้เสียหายส่วนใหญ่โดยเฉพาะ ในต่างจังหวัดจะขาดความรู้ทางด้านกฎหมาย ฉะนั้นทนายความจะเป็นที่พึ่งในการขอคำ ปรัชญาคดีความและความเสียหายที่เกิดขึ้นจะได้รับการชดเชยอย่างเป็นธรรมหรือไม่ก็ขึ้นอยู่กับ ประสิทธิภาพของทนายความ

2) ควรต้องเร่งประชาสัมพันธ์ให้ความรู้ความ เข้าใจถึงสิทธิที่ควรจะมีแก่โจทก์ ซึ่งปัจจุบันทั้งภาครัฐและ เอกชนได้มีโครงการหลายโครงการออกมาเพื่อช่วยเหลือ แนะนำ และเผยแพร่ความรู้ทางกฎหมายแก่ประชาชนในท้องถิ่นที่ห่างไกลและขาดความรู้ดังกล่าวซึ่ง โครงการดังกล่าวมีหน่วยงานต่างเข้าร่วมดำเนินการ อาทิเช่น

- การเผยแพร่ความรู้ทางด้านกฎหมายแก่ประชาชนของกระทรวงศึกษาธิการ ซึ่งดำเนินการโดยกรมการศึกษานอกโรงเรียน
- การเผยแพร่ความรู้ทางด้านกฎหมายแก่ประชาชน ของสำนักนายกรัฐมนตรี โดยมีสำนักงานเสริมสร้างเอกลักษณ์ของชาติและกรมประชาสัมพันธ์เป็นผู้ดำเนินงาน
- การเผยแพร่ความรู้ทางด้านกฎหมายแก่ประชาชนของกระทรวงมหาดไทย โดยมีกรมการปกครองและกรมตำรวจเป็นผู้ดำเนินงาน
- การเผยแพร่ความรู้ทางด้านกฎหมายแก่ประชาชนของกระทรวงยุติธรรม โดยสำนักงานส่งเสริมงานตุลาการ ซึ่งแม้หน่วยงานนี้ไม่ได้ให้บริการเผยแพร่ความรู้สู่ ประชาชนโดยตรง แต่ก็ได้ให้ความร่วมมือกับหน่วยงานต่างๆทั้ง เอกชนและราชการในการ ส่งวิทยากรไปบรรยายตามสถานที่ต่างๆที่มีการอบรมเผยแพร่ความรู้ทางกฎหมายแก่ประชาชน
- การเผยแพร่ความรู้ทางด้านกฎหมายแก่ประชาชนของทบวงมหาวิทยาลัย โดยมีคณะนิติศาสตร์ของ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช ฯลฯ

- การเผยแพร่ความรู้ทางด้านกฎหมายแก่ประชาชนของสำนักงานอัยการสูงสุดโดยมีโครงการในการให้ความช่วยเหลือแก่ประชาชนในชนบทยากจน 38 จังหวัดและโครงการให้ความช่วยเหลือทางด้านกฎหมายให้แก่ประชาชนในส่วนภูมิภาค เฉพาะในส่วนจังหวัดที่ไม่มีพื้นที่ยากจน 34 จังหวัด และในส่วนกลาง นอกจากนั้นยังมีโครงการอื่นๆอีก

- การเผยแพร่ความรู้ทางด้านกฎหมายแก่ประชาชนของตุลาการ ซึ่งมีโครงการที่สำคัญโครงการหนึ่ง ซึ่งเกี่ยวข้องกับ การเผยแพร่กฎหมายฟ้ประชาชนอยู่ด้วยนั้น คือ โครงการประชาสัมพันธ์ ซึ่งมีวัตถุประสงค์หลักที่จะอำนวยความสะดวกให้แก่ประชาชน ผู้มีคดีความ ตลอดจนขจัดพวกหน้าม้าตึนโรงตึนศาล และเพื่อเผยแพร่ความรู้ในทางกฎหมาย และกิจการศาลไปสู่ประชาชน โดยได้จัดให้มีประชาสัมพันธ์ประจำศาลชั้นต้นทุกศาลทั่วประเทศ อาณาจักร ในตำแหน่งรองจำศาลฝ่ายประชาสัมพันธ์

สำหรับองค์กรทางเอกชนซึ่งทำการเผยแพร่ความรู้ทางกฎหมายสู่ประชาชน ในลักษณะที่เป็นการบริการให้เปล่าซึ่งได้แก่ สมาคมบัณฑิตสตรีทางกฎหมายแห่งประเทศไทยในพระบรมราชินูปถัมภ์ , สมาคมสิทธิเสรีภาพของประชาชน (ส.ส.ส.) , สมาคมทนายความแห่งประเทศไทย , สมาคมนิสิตเก่านิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ฯลฯ³

องค์กรความช่วยเหลือในการเผยแพร่ความรู้กฎหมายแก่ประชาชนเหล่านี้ คงทำให้ประชาชนมีความรู้ความเข้าใจกฎหมายที่ดีขึ้นในอนาคต เพราะความรู้ความเข้าใจกฎหมายของประชาชนคงต้องอาศัยระยะเวลาหนึ่งในการเรียนรู้ อย่างไรก็ตามองค์กรเหล่านี้ประชาชนสามารถที่จะติดต่อขอคำปรึกษาในการแก้ปัญหากฎหมายในเบื้องต้นได้ โดยไม่ต้องเสียค่าใช้จ่ายใดๆ เพียงแต่จำเป็นต้องเพิ่มการประชาสัมพันธ์ให้ประชาชนทั่วไปรู้ว่าเมื่อเขามีปัญหาแล้วนอกจากทนายความเขาสามารถที่จะปรึกษาใครได้บ้าง

³ บวรศักดิ์ อุวรรณโณ , มิติต่างๆของการเผยแพร่กฎหมายในประเทศไทยในปัจจุบัน (กรุงเทพฯ: ม.ป.ก. ,ม.ป.ป.), หน้า 72-75.

ลักษณะทั่วไปในการใช้ดุลพินิจของศาล

โดยทั่วไปการกำหนดค่าเสียหายต้องทำให้ผู้เสียหายกลับสู่ฐานะเดิม (restitutio in integrum) ซึ่งการยึดหลักดังกล่าวในกรณีความเสียหายที่จากจำนวนเป็นเงินได้นั้นเป็นสิ่งที่ไม่ยุ่งยาก เพราะกำหนดค่าเสียหายตามความเสียหายที่แท้จริงซึ่งคำนวณเป็นตัวเลขได้ และในทางปฏิบัติโจทก์สามารถพิสูจน์ได้ว่าเราได้รับความเสียหายและความเสียหายนั้นอาจคำนวณเป็นตัวเงินได้ แต่ความยุ่งยากนั้นเป็นการกำหนดค่าสินไหมทดแทนในกรณีค่าเสียหายที่ไม่อาจคำนวณเป็นเงินได้ ซึ่งอาจยกตัวอย่างในเบื้องต้นได้ อาทิความเสียหายที่อาจคำนวณเป็นตัวเงินได้ (Pecuniary loss) ซึ่งได้แก่

- ค่าใช้จ่าย (Expense) เช่น ค่าใช้จ่ายในการผ่าตัดค่าใช้จ่ายสำหรับพยาบาล หรือค่าใช้จ่ายที่เกี่ยวข้องกับค่าใช้จ่ายดังกล่าว ค่าขาดประโยชน์จากการทำงาน ค่าขาดไร้แรงงาน
- การสูญเสียรายได้หรือผลกำไรอื่นๆ (loss of earnings or other profit) โจทก์ก็มีสิทธิได้รับค่าเสียหาย สำหรับรายได้หรือผลกำไรที่ต้องเสียไปเนื่องจากการได้รับบาดเจ็บที่เกิดขึ้นระหว่างการพิจารณาคดี

สำหรับความเสียหายที่ไม่อาจคำนวณเป็นตัวเงินได้ (non-pecuniary loss) เช่น ความเจ็บปวดทุกข์ทรมานและตกใจเสียขวัญ (pain, suffering and shock) การสูญเสียความรื่นรมย์ในชีวิต (loss of amenities of life) การสูญเสียความหวังของชีวิต (loss of expectation of life) เหล่านี้ ตามกฎหมายอเมริกา การจ่ายทดแทนค่าเสียหายอยู่ในดุลพินิจของลูกขุน (Jury) ซึ่งศาลจะไม่เข้าไปเกี่ยวข้องกับด้วย เว้นแต่ขณะลูกขุนไม่สามารถจะตกลงกันได้นอกจากนี้ศาลจะเป็นผู้ตัดทอนค่าใช้จ่ายที่ลูกขุนกำหนดนั้นมีให้เกินสมควร

1. คุณพินิจของศาลในการกำหนดค่าสินไหมทดแทน

ในการกำหนดค่าเสียหายทางละเมิด กฎหมายให้อำนาจศาลในการใช้ดุลพินิจในการกำหนดโดยให้พิจารณาถึงพฤติการณ์และความร้ายแรงแห่งละเมิด ประมวลกฎหมายแพ่งว่าด้วยหนี้ของสวิส มาตรา 42 (2) บัญญัติว่า

"Where the exact amount of the damage cannot be proved, the judge shall fix the damages equitably according to the circumstances" (เมื่อไม่สามารถพิสูจน์ค่าความเสียหายได้ศาลอาจกำหนดค่าเสียหายให้ตามพฤติการณ์ที่ปรากฏ)

ประมวลกฎหมายแพ่งอิตาลี มาตรา 2056 (21) บัญญัติว่า

"The damage arising from loss of earnings shall be equitably estimated by the judge according to the circumstances of the case" (ศาลอาจกำหนดค่าเสียหายที่เกิดจากการขาดรายได้ตามพฤติการณ์ของคดี) บทบัญญัติมาตรา 2056 (2) มีสาระสำคัญว่า "ความเสียหายซึ่งเกิดขึ้นจากการขาดรายได้ศาลอาจกำหนดค่าเสียหายให้ตามพฤติการณ์ของคดี"

สำหรับประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 438 บัญญัติว่า "ค่าสินไหมทดแทน จะพึงใช้โดยสถานใดเพียงใดนั้น ให้ศาลวินิจฉัยตามควรแก่พฤติการณ์และความร้ายแรงแห่งละเมิด" และการที่กฎหมายกำหนดให้ศาลมีอำนาจวินิจฉัยตามควรแห่งพฤติการณ์และความร้ายแรงแห่งละเมิด ก็โดยเหตุผลที่ว่า

- 1) ในบางกรณีสภาพของความเสียหายเป็นการยากที่จะพิสูจน์ความเสียหายนั้น
- 2) ความเสียหายนั้นแม้จะพิสูจน์ได้ก็จะต้องเสียค่าใช้จ่ายมากเกินควร
- 3) การพิสูจน์ความเสียหายบางกรณี อาจทำให้ผู้นำสืบได้รับความเสียหายอย่างอื่น เช่น อาจเป็นการเปิดเผยความลับในทางธุรกิจ หลังเปิดเผยชื่อของผู้เคยทำธุรกิจด้วย

กันซึ่งเป็นการไม่สมควรที่จะบังคับให้ผู้เสียหายกระทำเช่นนั้น เพราะถ้าศาลบังคับให้นำสืบแล้ว ผู้เสียหายก็จะไม่ดำเนินการฟ้องร้องคดีต่อไป ทำให้ผู้เสียหายไม่ได้รับความคุ้มครองทางศาล หลักเกณฑ์พอที่จะอาศัยเป็นเครื่องกำหนดจำนวนค่าสินไหมทดแทนได้ 2 ประการคือ

1.1 พฤติการณ์แห่งละเมิด หมายถึงสิ่งแวดล้อมและสถานการณ์ต่างๆ อาทิฐานะส่วนตัวและทางสังคมของผู้เสียหาย เช่น จำเลยกล่าวหาหมิ่นประมาทโจทก์ว่าเป็นหญิงไม่ดี เทียบหากิน โจทก์ก็ต้องพิสูจน์ความเสียหายว่าโจทก์ได้รับความเสียหายเพราะเป็นผู้ที่มีบุคคลรู้จักกันทั่วไป และพิสูจน์ให้ศาลเห็นว่าโจทก์ควรได้รับค่าเสียหายมากกว่ากรณีที่โจทก์เป็นบุคคลที่ไม่ค่อยมีใครรู้จัก

อย่างไรก็ตามฐานะทางการเงินของคู่กรณีก็อาจนำมาคำนึงถึงด้วย เช่น ในกรณีที่จำเลยกล่าวหาหมิ่นประมาทโจทก์ว่าเป็นหญิงไม่ดี เทียบหากินนั้น โจทก์ก็อาจพิสูจน์ว่าจำเลยมีฐานะการเงินดี โจทก์ควรจะได้รับค่าเสียหายมากกว่ากรณีที่จำเลยมีฐานะการเงินไม่ดี ทั้งนี้เพื่อให้อำนาจศาลชี้คชลาบมิให้เป็นเยี่ยงอย่างแก่บุคคลอื่นอีกต่อไป มิฉะนั้นจำเลยก็ย่อมจะเอาเงินมาแลกกับการกล่าวหาหมิ่นประมาทได้เรื่อย ๆ ไป

การพิสูจน์ถึงค่าเสียหายที่กำหนดค่าให้สำหรับ การสูญเสียการประกอบอาชีพในอนาคต (future loss of earning) โจทก์ต้องนำสืบถึงอายุ (age), สุขภาพ (health), นิสัย (habits), อาชีพ (occupation)

1.2 ความร้ายแรงแห่งละเมิด ในกรณีละเมิดโดยประมาทเลินเล่อโจทก์ต้องนำสืบให้ศาลเห็นว่าเป็นการประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรงอย่างธรรมดาหรืออย่างเบาบาง ความประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรง และอย่างธรรมดานั้นพอจะแยกความแตกต่างได้คือ ความประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรงนั้นเกือบเท่ากับจงใจเพราะผิดวิสัยของบุคคลธรรมดาจะทำได้ แต่ความประมาทเลินเล่ออย่างธรรมดาหรืออย่างอ่อนนั้น เป็นเพียงแต่ปราศจากความระมัดระวังเท่านั้น

ในการพิสูจน์ค่าเสียหายในทางละเมิดนั้น โจทก์ต้องนำสืบถึงพฤติการณ์แห่งคดีและพิสูจน์ให้ศาลเห็นความร้ายแรงแห่งละเมิดว่า โจทก์สมควรที่จะได้รับค่าเสียหายเต็มตามฟ้อง เช่น กรณีหญิงผู้หนึ่งถูกชายกล่าวสบประมาทในที่ชุมชนว่าเป็นผู้หญิงหากินชั้นสูง ย่อมถือได้ว่าเป็นการละเมิดต่อสิทธิของหญิงนั้น ตามมาตรา 420 แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ หญิงนั้นย่อมฟ้องเรียกค่าเสียหายที่ไม่อาจคำนวณเป็นเงินได้โดยนัยแห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 438 วรรค 2 ซึ่งโจทก์จะต้องพิสูจน์ให้ศาลเห็นว่าตนมีฐานะทางครอบครัวและทางสังคมดีเป็นที่นับหน้าถือตาของคนทั่วไป มีชื่อเสียงเกียรติคุณเป็นที่ปรากฏ การที่ถูกสบประมาทเช่นนี้ทำให้ได้รับความเสียหายร้ายแรงมาก ฐานะทางสังคมย่อมเสียไป ชื่อเสียงและเกียรติคุณเสื่อมเสียลง อย่างไรก็ตามมีค่าเสียหายบางประเภทเช่นค่าเสียหายเชิงลงโทษ (Punitive Damage) โจทก์ไม่จำเป็นต้องพิสูจน์จำนวนค่าเสียหายเพราะศาลจะพิจารณากำหนดเองตามความเหมาะสมโดยคำนึงถึงลักษณะความร้ายแรงแห่งละเมิด สภาพและปริมาณความเสียหายที่โจทก์ได้รับ ตลอดจนฐานะทางเศรษฐกิจของจำเลย⁴

ตามปกติการกำหนดค่าสินไหมทดแทนในกรณีละเมิดนั้น โดยหลักกฎหมายมาตรา 438 ให้ศาลเป็นผู้กำหนดโดยใช้วินิจฉัยพิจารณากำหนดความควรแก่พฤติการณ์และความร้ายแรงแห่งละเมิด เช่น กระจกหัก อยุ่วะส่วนใดได้รับอันตราย หรือทำความเดือดร้อนรำคาญให้เสียหายแก่อนามัย เป็นผลให้ร่างกายป่วยเจ็บย่อมต้องมีการรักษาทั้งสิ้น การรักษาตามปกติแล้วมักรักษาในโรงพยาบาล สุขศาลา คลินิกของแพทย์ ต้องเสีย ค่ายา ค่าเลือด ค่าน้ำเกลือ ค่าเอ็กซเรย์ ค่าห้อง ค่ารักษาของแพทย์ ค่าพยาบาลและค่าจ้างเฝ้าอาการของคนไข้ ค่าพาหนะในการเยี่ยมไข้ของเจ้าของคนไข้ ค่าพาหนะในการซื้อยา หารสิ่งจำเป็นที่ต้องใช้ในการรักษาพยาบาลรวมทั้งค่าโรงแรมของบุคคลที่ปรนบัติคนไข้ถ้าอยู่รวม

⁴ Charles T. Mc Cormick, Handbook on the Law of Damages (London: West Publishing, 1936), p.302.

กับคนไข้ในโรงพยาบาลไม่ได้ และจำเป็นต้องพักแรมเช่นนี้ถือว่าเป็นค่าใช้จ่ายอันจำเป็นในการรักษาพยาบาลกรณีเหล่านี้โจทก์ต้องพิสูจน์ให้ศาลเห็นว่าโจทก์ใช้จ่ายในการรักษาพยาบาลไปเป็นเงินจำนวนเท่าใดโดยนำหลักฐานการจ่ายเงินค่ารักษาพยาบาลมาแสดงต่อศาลอย่างไรก็ตามถ้าโจทก์พิสูจน์ได้ว่าได้ใช้จ่ายไปจริง เป็นแต่จำนวนเงินที่จ่ายไปนั้นไม่มีหลักฐานแสดงได้ว่าได้ใช้จ่ายไปเป็นจำนวนเท่าใดแน่นอนศาลอาจกำหนดเป็นการประมาณคือกำหนดจำนวนเงินให้จำเลยชดเชยความเหมาะสม ดังจะเห็นได้จากคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 450/2516 ซึ่งวินิจฉัยว่า "เมื่อโจทก์ออกจากโรงพยาบาลแล้วต้องชื้อยามารักษาอีกตามคำสั่งแพทย์ แม้ไม่มีใบเสร็จมาแสดงก็น่าเชื่อว่าโจทก์ต้องชื้อยามารักษาจริง ศาลชั้นต้นและศาลอุทธรณ์กำหนดค่ายาให้ 1,000 บาท พอเหมาะสมแล้ว" ⁵

2. การพิสูจน์ความเสียหาย

ค่าเสียหายตามความเสียหายจริง(substantial damages) เป็นค่าสินไหมทดแทนสำหรับความเสียหายทางวัตถุ (material loss) ในการชดเชยค่าเสียหายแบบ substantial damages สำหรับสิทธิเรียกร้อง เพื่อความสูญเสียหรือความเสียหายนั้น โจทก์ต้องพิสูจน์ความสูญเสีย (loss) หรือความเสียหาย (damage) และพิสูจน์ว่าความเสียหายเกิดจากการกระทำของจำเลย ข้อเท็จจริงอื่นซึ่งโจทก์ต้องพิสูจน์นั้นมีหลักเกณฑ์และข้อแตกต่างเกิดการกระทำของจำเลยซึ่งอาจช่วยโจทก์ได้ กล่าวคือการพิสูจน์ความเสียหาย (the proof of the damage) อาจเกิดขึ้นและถือเป็นส่วนหนึ่งในการพิสูจน์ถึงการกระทำผิด เช่น ในกรณีรอยถูกแทง, รอยบาดแผลจากกระสุนปืนซึ่งปรากฏบนตัวของผู้เสียหาย ในบางครั้งที่ยานหลักฐานของความเสียหายเป็นพิเศษยากแก่การนำมาแสดง ดัง

⁵ พจน์ บุชปาคม , คำบรรยายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยละเมิด (กรุงเทพฯ: กรุงเทพมหานครพิมพ์, 2530), หน้า 570-571.

นั้นจึงต้องมีการสันนิษฐานความเสียหายเบื้องต้นโดยคณะลูกขุนก็จะอนุมานขอบเขตของความเสียหายจากข้อเท็จจริงในการกระทำผิด เช่น กรณีความผิดฐานหมิ่นประมาท(defamation) ความเสียหายต่อชื่อเสียงจะถูกสันนิษฐาน (injury to reputation are presumed) หรือกรณีฟ้องค่าฟ้องธนาคารที่ขาดเงิน สำหรับการทำให้เสื่อมเสียเกียรติยศในเรื่องเช็ค ความเสียหายต่อเครดิตจึงอาจถูกอนุมาน (injury of credit may be inferred)

ในกรณีที่ต้องพิสูจน์ข้อเท็จจริงของความเสียหาย (the fact of loss) ปกติแล้วโจทก์ต้องพิสูจน์ทราบเท่าที่มันเป็นสิ่งที่จะพิสูจน์ได้ (susceptible of proof) เช่น ความเสียหายต่อสิ่งของหรือที่ดินและความเสียหายต่อสิทธิในทางวัตถุต่างๆไป แต่การพิสูจน์นั้นไม่อาจนำไปใช้ในกรณีที่เป็นการเสียหายที่ไม่อาจคำนวณเป็นเงินได้ เช่น ความเจ็บปวด (pain) , ความทรมานทุกขุทรมาน (mental suffering), การถูกเหยียดหยาม (humiliation) ไม่ใช่เรื่องง่ายเสมอไปสำหรับโจทก์ที่จะประสบความสำเร็จในการพิสูจน์ความเสียหายโดยเฉพาะอย่างยิ่งในการที่จะหาข้อมูลที่จำเป็นเพื่อทำให้กำหนดค่าเสียหายเป็นตัวเงิน วิธีการที่ดีที่สุดจำเป็นต้องอาศัยพยานหลักฐานของโจทก์ (evidence of the plaintiff) หรือความเห็น (opinion) หรือ การกะประมาณจำนวนของความเสียหาย (estimate of the amount of the damage)

บางศาลในอเมริกาที่ไม่เคร่งครัดนัก จะให้พยานให้ความเห็นโดยตรงถึงจำนวนค่าเสียหายของทรัพย์สินอย่างไรก็ตามข้อเท็จจริงที่เห็นได้ชัดแจ้งจะต้องนำมาแสดงต่อศาลด้วย ซึ่งข้อเท็จจริงเหล่านี้ทำให้การประมาณได้ดีสำหรับตัวมันเองอยู่แล้ว เพราะเหตุว่าตามหลักแล้วเพียงแต่ความเห็นไม่อาจที่จะนำมาเป็นเครื่องมือช่วยลูกขุนได้เลย ดังนั้นถ้อยคำของพยานเกี่ยวกับจำนวนค่าเสียหายที่ได้รับจากการถูกทำร้ายร่างกาย หรือจำนวนค่าเสียหายที่ไม่ได้มีการกำหนดล่วงหน้าในกรณีผิดสัญญาซึ่งมีบ่อยครั้งที่ไม่อาจรับฟังเป็นพยานหลักฐานได้ สิ่งที่จะช่วยในการพิสูจน์ถึงความเสียหายอาจแยกพิจารณาได้ดังนี้คือ

2.1 การใช้บันทึกเพื่อช่วยพยานในการพิสูจน์ (Use of Memoranda to Aid Witness)

โดยทั่วไปผลของหลักความเห็น (opinion rule) ก็คือ พยานหลักฐานของความเสียหาย (the evidence of loss) จะต้องมึลักษณะ เห็นได้ชัดและเฉพาะเจาะจงอีกทั้งตามสถานการณ์ทำให้เห็นได้ เช่นนั้น เพื่อให้เข้ากับหลักเกณฑ์อันนี้ โจทก์ต้องวางแผนในเรื่องพยานหลักฐานล่วงหน้าด้วยความระมัดระวัง เพื่อยืนต่อศาลในประเด็นเรื่องข้อเท็จจริงและขนาดของความเสียหายซึ่งนับได้ว่าเป็นเรื่องสำคัญ ถ้าความเสียหายมีหลายอย่างหลายรายการในการที่จะให้การถึงความเสียหายทั้งหมด (testify to the total loss) เป็นจำนวนเดียวไม่อาจที่จะรับฟังได้ในฐานะที่เป็นความเห็นหรือการสรุปและพยานไม่อาจจดจำรายละเอียดได้ กรณีเช่นนี้จึงเป็นการที่พยานจะนำบันทึก (memorandum) เข้ามาด้วยในการสืบพยานโดยเฉพาะอย่างยิ่งเป็นบันทึกที่พยานทำขึ้นเองหรือเป็นบันทึกที่พยานได้รับรองความถูกต้องแล้วและจะต้องเป็นการให้ข้อมูลที่เฉพาะเจาะจง บันทึกเช่นนี้พยานอาจตรวจสอบได้ในขณะที่อยู่บนคอกพยานเพื่อฟื้นความทรงจำ หลังจากนั้นพยานก็สามารถที่จะให้การได้ด้วยความถูกต้อง บันทึกดังกล่าวจึงเป็นประโยชน์ในการพิสูจน์ความเสียหาย

2.2 การใช้บันทึกของรายได้ที่ผ่านมา (the record of part profits) ในการพิสูจน์ความเสียหายถึงสิทธิเรียกร้องสำหรับค่าเสียหายเพื่อความสูญเสียรายได้ (loss of profits) ในคดีละเมิดนั้น บันทึกของรายได้ที่ผ่านมา (the record of part profits) โดยปกติเป็นพยานหลักฐานที่ดีที่สุดเท่าที่จะหาได้ (the best available evidence) รายได้ที่ผ่านมา (past profits) ปกติเห็นได้จากสมุดบัญชีต่างๆในกิจการของคน และการกะประมาณ (estimates) ของพยานจะนำมาใช้ไม่ได้ ถ้าหากสมุดบัญชีเหล่านั้นยังคงมีอยู่ ความเห็นของพยานในเรื่องจำนวนรายได้ที่ได้รับมานั้นจะไม่เป็นที่ยอมรับ เว้นแต่เป็นความเห็นของผู้เชี่ยวชาญซึ่งเกี่ยวข้องกับประเด็นโดยตรง

2.3 การนำพยานผู้เชี่ยวชาญ (expert witnesses) มาพิสูจน์พยานผู้เชี่ยวชาญ (expert witnesses) เป็นสิ่งจำเป็นหรือควรมีในการฟ้องร้องคดีละเมิด เพราะเหตุที่ว่าพยานผู้เชี่ยวชาญมีประโยชน์ใหญ่ ๆ 2 ประการคือ

- 1) เพื่อช่วยเหลือคณะลูกขุน สำหรับข้อเท็จจริงซึ่งอยู่นอกเหนือ

ความรู้ธรรมดาของลูกขุนแต่ละคน เช่น ข้อมูลทางวิทยาศาสตร์ (scientific data) เป็นต้น

2) ในคดีละเมิดเนื่องจากการประกอบวิชาชีพ (professional negligence case) เพื่อที่จะพิสูจน์ถึงมาตรฐานของความระมัดระวัง (standard of care) ในอเมริกามีหลักทั่วไปว่าด้วยพยานหลักฐานอยู่ว่าพยานบุคคลต้องให้การเพียงข้อเท็จจริง (facts) ไม่ใช่ความเห็น (opinions) หรือข้อสรุป (conclusion) ดังนั้นในการพิจารณาคดีของลูกขุนจะวินิจฉัยพยานหลักฐานในข้อเท็จจริงหลัก ซึ่งคัดค้านการรับฟังพยานความเห็นเรียกว่า "ultimate issues".⁶

ในเรื่องความรับผิดชอบของแพทย์นี้ภาวะการพิสูจน์ตกอยู่แก่โจทก์ กล่าวคือเป็นหน้าที่ของฝ่ายคนไข้จะต้องพิสูจน์ค่ากล่าวอ้างของตน การพิสูจน์ให้เห็นเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นย่อมกระทำได้โดยนาค้นไขหรือผู้รู้เห็นมาให้การต่อศาลการพิสูจน์ในข้อที่ว่าการรักษาพยาบาล อย่างไรจึงจะถูกต่อนั้นย่อมนำผู้ชำนาญการพิเศษมาเบิกความได้ นอกจากนี้เอกสารต่างๆ ที่จะใช้ให้เห็นพฤติการณ์ที่เกิดขึ้นย่อมนำมาเป็นพยานหลักฐานได้ เช่น จดหมายของแพทย์บันทึกการรักษาพยาบาลของแพทย์ เป็นต้น⁷

ในประเทศฝรั่งเศสการพิสูจน์ข้อเท็จจริงบางอย่างซึ่งเป็นเรื่องทางเทคนิคโดยที่ศาลไม่อาจวินิจฉัยได้ บุคคลผู้ซึ่งอาจถูกเรียกเข้ามาในคดีก็คือผู้เชี่ยวชาญ (experts) ดังนั้นเพื่อความยุติธรรมแห่งกฎหมาย ศาลจึงควรที่จะต้องอาศัยความเห็นของผู้เชี่ยวชาญ (expert opinion) ในคดีซึ่งศาลเห็นว่าบุคคลนั้นเป็นผู้รู้แจ้งเห็นจริงมากกว่าเขา

⁶ ประสิทธิ์ จงวิจิต , "การพิสูจน์ในคดีละเมิดโดยประมาทเลินเล่อ," หน้า 284-286.

⁷ ไพศาลย์ กุมาลย์วิสัย, ความรับผิดชอบของแพทย์ในกรณีละเมิดประมาทเลินเล่อ (ตอนที่ 2), คูลพาท 8 เล่ม 2 (กุมภาพันธ์, 2504) : 112.

ในการรับฟังความเห็นของพยานผู้เชี่ยวชาญนั้น " The idemnity is determined by experts if it is a question of manufacturing , factories or other installations which require large advances "

มาตรา 1747 มีสาระสำคัญว่า " ค่าเสียหายจะถูกกำหนดโดยผู้เชี่ยวชาญในกรณีที่มีปัญหาเกี่ยวกับการผลิต, โรงงาน หรือการติดตั้ง ซึ่งกำหนดค่าเสียหายเป็นจำนวนสูงเกินไป "

ตามกฎหมายเยอรมันพยานผู้เชี่ยวชาญ(Sachverständige) อาจถูกเรียกให้เข้ามาในคดีโดยศาลหรือคู่ความ โดยปกติพยานผู้เชี่ยวชาญต้องให้การด้วยลายลักษณ์อักษร (written opinion) และผู้พิพากษามีอำนาจในการประเมินค่าพยานผู้เชี่ยวชาญ และต้องสรุปความเห็นในเวลาต่อมา

ตามกฎหมายไทยในทางแพ่งผู้ที่ถูกศาลตั้งเรียกว่า "ผู้เชี่ยวชาญ" แต่ถ้าเป็นบุคคลที่คู่ความอ้างมาเรียกว่า "ผู้มีความรู้ผู้เชี่ยวชาญ" ผู้เชี่ยวชาญอาจส่งความเห็นเป็นหนังสือต่อศาลโดยไม่ต้องมาเบิกความด้วยตนเองได้ แต่ผู้มีความรู้ผู้เชี่ยวชาญจะต้องมาให้การด้วยวาจาเสมอ⁸

ที่กล่าวมาแล้วเป็นเรื่องที่ช่วยในการพิสูจน์ความเสียหายที่โจทก์ได้รับ เนื่องจากการกระทำละเมิดโดยประมาทเส้นเลือดอย่างไรก็ตามในการพิสูจน์ความเสียหายเพื่อให้ศาลกำหนดค่าเสียหายให้ตามฟ้องนั้นจะมีหลักเกณฑ์พอที่จะอาศัยเป็นเครื่องพิสูจน์ได้อย่างไรบ้างนั้น ก่อนอื่นเราก็ควรมาพิจารณาถึงหลักเกณฑ์ของศาลในการกำหนดค่าเสียหายเสียก่อน

⁸ ประสิทธิ์ จงวิจิต , "การพิสูจน์ในคดีละเมิดโดยประมาทเส้นเลือด," หน้า

การดำเนินกระบวนการพิจารณาคดีในชั้นศาล

เมื่อผู้เสียหายถูกทำละเมิด ความเสียหายที่เกิดขึ้นกว่าจะได้รับการชดเชย ก็ต้องขึ้นอยู่กับกระบวนการพิจารณาคดีของศาล หากมีกระบวนการพิจารณาที่มีประสิทธิภาพก็จะสามารถบรรเทาความเสียหายได้รวดเร็ว ในทางกลับกันหากเป็นไปโดยเชื่องช้าความเสียหายที่เกิดขึ้นย่อมจะทวีความรุนแรงขึ้น อาทิเช่น หากผู้มีรายได้อ่อนแอได้ถูกทำละเมิดแก่ร่างกายจนพิการ ค่าใช้จ่ายในการรักษาพยาบาลเป็นสิ่งที่โจทก์ต้องทดลองจ่ายไปก่อนจึงค่อยได้คืนในภายหลังศาลตัดสิน แต่ว่าถ้าขณะนั้นโจทก์ไม่มีเงินออมในครอบครัวเลย ค่าใช้จ่ายต่างๆที่ต้องทดลองจ่ายไปก่อน โจทก์จำต้องกู้หนี้ยืมสินมาใช้ไปพลางก่อนยอมเพิ่มความเดือดร้อน และหากในคดีนั้นจำเลยต่อสู้คดีหรือพยายามตั้งคดีไป ครอบครัวของโจทก์จะมีสภาพเป็นเช่นไรเมื่อโจทก์พิการไม่มีรายได้

นอกจากนี้แล้วค่าใช้จ่ายต่างๆในการดำเนินคดี ถ้าโจทก์เป็นผู้มีฐานะยากจนสิ่งที่เกิดขึ้น คือ เงินในการดำเนินคดีจะหาได้จากไหน หรือการดำเนินกระบวนการพิจารณาเพียงไรจึงจะให้ความเป็นธรรมที่สุด ฯลฯ สิ่งที่กำลังกล่าวมาเหล่านี้เราอาจจำแนกปัญหาพื้นฐานใหญ่ๆ ของประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง ออกเป็นดังนี้

1. ความยุ่งยากซับซ้อนของแบบพิธีและขั้นตอนในการพิจารณาคดี

ศาลเองก็ประสบกับปัญหาที่จะต้องวินิจฉัยถึงประเด็นว่าการดำเนินกระบวนการพิจารณาไปแล้วนั้นชอบด้วยกฎหมายวิธีพิจารณาความหรือไม่อยู่เสมอ บุคคลธรรมดาโดยทั่วไปไม่มีทางที่จะเข้าใจและดำเนินคดีด้วยตนเองในศาลได้เลย จึงเป็นอุปสรรคสำคัญที่กีดกันไม่ให้ประชาชนโดยทั่วไปเข้าแสวงหาความยุติธรรมได้ตามสมควร

2. ความล่าช้าในการดำเนินคดี

เหตุแห่งความล่าช้าของคดีก็เนื่องมาจากสาเหตุหลายประการด้วยกัน คือ ประการแรก เนื่องจากความยุ่งยากซับซ้อนของแบบพิธีและขั้นตอนในการพิพากษาคดีก็ทำให้เกิดความล่าช้าตามไปด้วย ประการสอง กฎหมายยังไม่ได้บัญญัติมาตรการเกี่ยวกับการเร่งรัดคดีไว้ให้ดีพอที่ป้องกันไม่ให้คู่กรรมฝ่ายไม่สุจริตหาทางเลื่อนคดีได้โดยไม่มีเหตุอันสมควร อยู่เสมอ ประการที่สาม กฎหมายเองก็ยังไม่บัญญัติให้แจ้งชัดในการบางกรณีเพื่อให้มีการพิจารณาตัดสินบางเรื่องอย่างรวบรัดได้ตามเจตนารมณ์ของกฎหมาย ควรจะได้มีการบัญญัติให้มีการพิจารณาคดีได้โดยรวบรัดไว้อย่างชัดเจนแจ้งว่าให้พิจารณาคดีอย่างไร เพียงใดเป็นคดีแต่ละประเภทๆ ไปให้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้ เพื่อป้องกันไม่ให้คู่ความฝ่ายไม่สุจริตหาทางตั้งประเด็นข้อพิพาทอื่นเพื่อประวิงคดี⁹

การพิจารณาคดีโดยล่าช้านั้นส่งผลให้ ประชาชนไม่ประสงค์จะใช้สิทธิเรียกร้อง เพราะระยะเวลาที่เนิ่นนานออกไปไม่เป็นประโยชน์ต่อฝ่ายผู้เสียหาย อย่างไรก็ตามข้อมูลทางสถิติในปัญหาความล่าช้าของการพิจารณาคดีในชั้นศาลโดยเฉพาะในเรื่องละเมิดเพื่อศึกษาเป็นแนวทางในการแก้ปัญหาานั้น ปรากฏดังนี้

ในศาลแพ่ง พ.ศ.2526 ศาลแพ่งได้มีคำพิพากษาทั้งหมดรวม 16,645 คดี ส่วนใหญ่เป็นคดีตัวเงินในอัตราร้อยละ 20.1 และคดีละเมิดมีมากเป็นลำดับที่ 5 คือร้อยละ 7.7 สำหรับระยะเวลาในการพิจารณาคดีพบว่าศาลแพ่งใช้เวลาในการพิจารณาพิพากษาคดี

⁹ รายงานผลการวิจัยพัฒนาการของกฎหมายไทยรอบ 200 ปี : ภาควิชาการ
 หมายบัญญัติ ฝ่ายวิจัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย (กรุงเทพฯ : ม.ป.ท., 2525) , หน้า
 63-65.

ที่ใช้ระยะเวลาในการพิจารณานานๆ คือ 24 เดือนขึ้นไปนั้น คดีละเมิด มีมากเป็นลำดับ 2 ในอัตราร้อยละ 16.4 จากเกณฑ์เฉลี่ยระยะเวลาพิจารณาคดีพบว่าส่วนใหญ่จะใช้ระยะเวลาในการพิจารณาคดีอยู่ในระดับ 5.7 เดือน

ในศาลต่างจังหวัดคดีที่ศาลใช้ระยะเวลาในการพิจารณานาน คือ 18 เดือนขึ้นไปนั้นจะเป็นคดีละเมิดมากที่สุดในอัตราร้อยละ 19.3 และเช่นเดียวคดีละเมิดก็เป็นคดีที่ใช้ระยะเวลาในการพิจารณามากที่สุดก็คือ คดีละเมิดร้อยละ 30.4 ใช้ระยะเวลาในการพิจารณาคดีตั้งแต่ 12 เดือนขึ้นไป

จากการสุ่มตัวอย่างจากสำนวนคดีแพ่ง ซึ่งใช้ระยะเวลาในการพิจารณาคดีตั้งแต่ 1 ปี ขึ้นไป โดยศึกษาจากสำนวนคดีแพ่งและศาลซึ่งเป็นที่ตั้งภาคทั้ง 9 ภาค ในการศึกษาถึงประเภทคดีจากศาลแพ่งปรากฏคดีส่วนใหญ่ถึงร้อยละ 35.4 เป็นคดีละเมิด และในกรณีของศาลจังหวัดพบว่าคดีส่วนใหญ่ คือ ร้อยละ 30.7 เป็นคดีละเมิดเช่นกัน

ความล่าช้าของการพิจารณาคดีส่วนใหญ่มาจากการเลื่อนคดี จากการศึกษาพบว่าศาลแพ่งมีคำสั่งให้เลื่อนคดี ดังนี้ คดีส่วนใหญ่ร้อยละ 43.0 มีการเลื่อนคดี 4-6 ครั้ง รองลงมาคือ มีการเลื่อนคดี 1-3 ครั้ง ร้อยละ 36.8 เลื่อนคดี 7-8 ครั้ง ร้อยละ 13.3 ไม่มีการเลื่อนคดี ร้อยละ 3.3 มีการเลื่อนคดี 10-12 ครั้ง ร้อยละ 3.0 ส่วนในกรณีของศาลจังหวัด ปรากฏผลในทำนองคล้ายกัน กล่าวคือ คดีส่วนใหญ่ร้อยละ 38.7 มีการเลื่อนคดี 4-6 ครั้ง รองลงมาคือ มีการเลื่อนคดี 1-3 ครั้ง ร้อยละ 27.7 เลื่อนคดี 7-9 ครั้ง ร้อยละ 16.8 10-12 ครั้ง ร้อยละ 12.4 13 ครั้งขึ้นไป ร้อยละ 1.5 ส่วนที่ไม่มีการเลื่อนคดีเลยนั้นมีร้อยละ 2.9

สาเหตุของการเลื่อนคดี ในกรณีของศาลแพ่งเมื่อพิจารณาแล้วมาจากนายโจทก์และนายจำเลย คือ นายโจทก์และนายจำเลยป่วย ติดธุระ หรือเพิ่งได้รับการแต่งตั้งขอศึกษาข้อมูลมากที่สุด คือ ในอัตราร้อยละ 51.7 รองลงมาคือมีสาเหตุมาจากโจทก์และจำเลย คือ โจทก์จำเลยป่วย ติดธุระไม่มาโดยไม่แจ้งสาเหตุ แดงลงขอเลื่อน

จำเลยถูกขังในคดีอื่น คู่ความขอทำความตกลงและคู่ความขอส่งประเด็นสืบพยาน ร้อยละ 18.2 นอกจากนี้ยังมีสาเหตุมาจากพยาน คือ พยานป่วย ติดธุระ ติดราชการ พยานไม่พร้อมที่จะสืบพยาน เอกสารไม่สมบูรณ์และพยานไม่มาโดยไม่แจ้งสาเหตุ รวมร้อยละ 14.9 มีสาเหตุมาจากการส่งหมายมีปัญหา ร้อยละ 9.9 และการขอเลื่อนเพื่อไปรวมพิจารณา กับคดีอื่น ร้อยละ 1.7 ส่วนในกรณีของศาลจังหวัดเมื่อพิจารณาโดยสรุปแล้วจะเห็นว่า การเลื่อนคดีมีสาเหตุมาจากโจทก์และจำเลยมากที่สุด คือ ร้อยละ 41.5 รองลงมาคือ มีสาเหตุมาจากทนายโจทก์และทนายจำเลย ร้อยละ 24.8 มีสาเหตุมาจากศาลหรือผู้พิพากษาร้อยละ 3.6 นอกจากนี้เมื่อพิจารณาโดยรวมจะพบว่าสาเหตุของการเลื่อนคดี ครั้งที่ 1 มีสาเหตุมาจากทนายโจทก์และทนายจำเลยมากที่สุด คือ ร้อยละ 43.3 รองลงมาคือมีสาเหตุมาจากโจทก์และจำเลยร้อยละ 25.5 มีสาเหตุมาจากพยาน ร้อยละ 16.6 นอกจากนี้ยังมีสาเหตุมาจากการส่งหมายมีปัญหา ร้อยละ 7.8 และมีสาเหตุมาจากศาล ร้อยละ 2.3

สำหรับการพิจารณาของศาลอุทธรณ์ คดีที่แบ่งส่วนใหญ่ศาลอุทธรณ์จะใช้ระยะเวลาในการพิจารณาคดี 6.2 เดือน และคำพิพากษาแต่ละประเภทคดีจะพบว่าคดีที่ศาลมีคำพิพากษาแก้คำพิพากษาของศาลชั้นต้นส่วนใหญ่คือ คดีละเมิดในอัตรา ร้อยละ 30.9 ซึ่งเป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้คดีไม่อาจเสร็จสิ้นโดยง่าย และการพิพากษาแก้คำพิพากษาของศาลชั้นต้นส่วนใหญ่จะเป็นการแก้จำนวนเงินค่าสินไหมทดแทนและใครต้องรับผิดชอบละเมิดซึ่งจะเป็นเหตุให้โจทก์หรือจำเลยยื่นฎีกาต่อไป

ในส่วน of ศาลฎีกาเองจะพบว่า คดีที่แบ่งส่วนใหญ่ศาลฎีกาจะใช้ระยะเวลาในการพิจารณาคดีโดยเฉลี่ยประมาณ 9.4 เดือน ในขณะที่คดีที่มีระยะเวลาในการพิจารณาคดียาวนานที่สุด คือ 91 เดือนขึ้นไป ร้อยละ 1.3 และรวดเร็วที่สุดคือ 0-2 เดือน ร้อยละ 38.3

แนวทางการแก้ไขปัญหานั้นเบื้องต้นอันเกี่ยวกับความล่าช้าในการพิจารณาคดีนั้น เราควรมุ่งแก้ไขที่สาเหตุแห่งความล่าช้าเป็นหลัก ดังนี้ คือ

1) ในส่วนที่เกี่ยวกับสาเหตุของความล่าช้าของการพิจารณาคดีในศาลนั้น จากการศึกษาพบว่าเกิดจากการเลื่อนคดีเป็นสำคัญ ทั้งนี้เพราะการพิจารณาคดีต้องอาศัยความพร้อมของทุกฝ่าย คือคู่ความ และพยาน หากขาดบุคคลหนึ่งบุคคลใดโดยปกติแล้วจะดำเนินกระบวนการพิจารณาไปไม่ได้ การที่บุคคลหลายคนจะต้องมาพร้อมกันในเวลาที่กำหนดไว้นี้เป็นปัญหามิใช่น้อยในการบริหารงานยุติธรรมของประเทศไทย

การเลื่อนคดีโดยพยาน การเลื่อนคดีส่วนใหญ่พบว่ามักมีสาเหตุมาจากพยานและคู่ความ ในส่วนที่เกี่ยวกับพยานนั้นโดยปกติพยานก็กลัวว่าอำนาจศาลอยู่แล้วแต่อย่างไรก็ตามสถิติที่พยานไม่มาศาลตามกำหนดยังมีสูงมากโดยเฉพาะในต่างจังหวัดนั้น การมาศาลไม่ใช่เป็นเรื่องสะดวกสบายต้องเสียเวลาทำมาหากิน ถ้ามาหลายครั้งแล้วไม่ได้มีการสืบพยานก็จะรู้สึกเบื่อหน่าย เมื่อครั้งหลังจึงไม่มาอีกและพยานจำนวนไม่น้อยไม่มาศาลเพราะกลัวศาล

การแก้ปัญหาเรื่องพยานไม่มาศาลนี้จะต้องทำกันในระดับพื้นฐานนั่นคือการปลูกฝังความคิดที่ว่า การเป็นพยานที่ศาลเป็นหน้าที่ของพลเมืองดีที่จะต้องปฏิบัติตั้งแต่ในผู้ใหญ่และเด็กโดยอาศัยบทบาทและความร่วมมือของชุมชนด้วย

การให้สิ่งจูงใจตอบแทนการเป็นพยานศาลบ้างเล็กน้อยในลักษณะของค่าช่วยการแก่พยานของรัฐ เป็นสิ่งที่น่าสนใจ เพราะผู้ที่มาเป็นพยานศาลต้องเสียเวลาในการทำมาหากินและขาดประโยชน์ที่ควรได้

ในเรื่องบทบาทของรองจำศาล (ฝ่ายประชาสัมพันธ์) และกิจกรรมทางด้านประชาสัมพันธ์ของศาล จากการศึกษาพบว่าได้ผลดีพอสมควร ดังนั้นจึงน่าที่จะเพิ่มกิจกรรมในการให้พยานเต็มใจและยินดีมาศาลมากยิ่งขึ้น ตลอดจนการปฏิบัติต่อพยานที่มาศาลก็เช่นกัน ผู้ที่เกี่ยวข้องในกระบวนการยุติธรรมทุกฝ่ายน่าจะจะต้องถือว่าพยานที่มาศาลนั้นเป็นผู้ให้ความรู้และข้อเท็จจริงแก่ศาล การจัดสถานที่และการอำนวยความสะดวก ตลอดจนการพูดจาของเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องควรจะต้องมีการปรับปรุงให้ดีขึ้น

การเลื่อนคดีโดยคู่ความ การเลื่อนคดีโดยคู่ความนั้นส่วนใหญ่เป็นการเลื่อนคดีโดยทนายความ การเลื่อนคดีโดยทนายความนั้นบางครั้งก็มีเหตุสมควร เช่น เลื่อนคดีเพื่อหาทางประนีประนอมยอมความ บางครั้งทนายความต้องขอเลื่อนคดีเพราะยังรวบรวมพยานหลักฐานไม่ได้ครบหรือไม่มีเวลาเตรียมคดีเพียงพอ หากสืบพยานไปจะเกิดความเสียหายแก่คู่ความและในบางครั้งทนายความจำเป็นต้องขอเลื่อนคดีเพราะยังไม่ได้ค่าทนายความจากลูกความ

การขอเลื่อนคดีเพราะเหตุเจ็บป่วยของทนายความนั้นเป็นที่ทราบกันอยู่แล้วว่ามีไม่ได้รับความเชื่อถือ แต่การอ้างสาเหตุเจ็บป่วยขอเลื่อนคดีก็ยังมีอยู่จำนวนมาก การขอเลื่อนคดีของทนายความมักจะเป็นในลักษณะเอื้อเพื่อต่อกัน คือ ไม่ค่อยมีการคัดค้านจากคู่ความฝ่ายตรงข้ามบ่อยนัก

การแก้ไขปัญหาทนายความขอเลื่อนคดีนี้ไม่มีทางอื่นนอกจากการปฏิบัติด้วยความเคารพต่อวิชาชีพ นั่นก็คือ ขอเลื่อนคดีแต่เฉพาะเมื่อมีเหตุจำเป็นจริงๆ และต้องมีความจริงใจต่อกันเพื่อที่จะปฏิบัติต่อกันได้อย่างถูกต้อง สาเหตุของการเลื่อนคดีนั้นควรจะต้องแจ้งและมีรายละเอียดซึ่งบันทึกไว้ในรายงานกระบวนการพิจารณาพอสมควร การขอเลื่อนคดีเพราะเจ็บป่วยโดยที่ไม่ได้เจ็บป่วยจริงนั้นเป็นสิ่งที่น่าหลีกเลี่ยง และควรจะต้องขอความร่วมมือจากแพทย์สภาในการกำหนดแบบใบรับรองแพทย์ ซึ่งให้รายละเอียดมากกว่าที่เคยปฏิบัติอยู่ในปัจจุบัน เช่น เมื่อจะใช้ใบรับรองแพทย์นั้นไปแสดงต่อศาล ควรมีข้อความที่แสดงให้เห็นว่าใบรับรองดังกล่าวจะถูกใช้อ้างอิงในศาล แพทย์จะได้ใช้ความระมัดระวังเพิ่มขึ้น

การเลื่อนคดีโดยศาล ซึ่งมีอยู่บ้างแต่เป็นจำนวนน้อย เฉพาะในศาลที่มีคดีความมาก อย่างไรก็ตามมีข้อเท็จจริงหนึ่งที่น่าพิจารณาก็คือว่า ในบางศาลที่มีคดีความมากผู้พิพากษาจะนัดความไว้เพื่อเลื่อน กล่าวคือนัดความไว้ 3-4 เรื่อง โดยหวังว่าคงจะเลื่อนไปสัก 1-2 เรื่อง ที่เหลือจะได้ทำการนัดความ ในลักษณะนี้ผู้พิพากษาหลายท่านยืนยันว่าเป็นสิ่งที่ถูกต้องและช่วยเร่งรัดการพิจารณาคดีของศาลเพราะนัดไว้ 1-2 เรื่อง หากเลื่อนหมดก็ไม่มีการนัดทำ แต่มีข้อที่น่าพิจารณาที่สำคัญว่าการนัดพิจารณาไว้เป็นจำนวนมากกว่า

ความสามารถที่จะทำได้ในวันหนึ่งๆนั้นทำให้เกิดทางปฏิบัติที่ยอมให้เลื่อนคดีได้โดยง่าย ซึ่ง การเลื่อนคดีโดยง่ายนี้ควรจะต้องมีการพัฒนาปรับปรุงให้หมดหรือสูญหายไป การเลื่อนคดี โดยง่ายทำให้เกิดปัญหาตามมาอีกหลายประการ เช่น พยานและคู่ความเกิดความเบื่อบ้าน และไม่ให้ความสนใจความร่วมมือในการมาศาล และไม่รู้สึกรู้ว่าการไม่มาศาลนั้นเป็นสิ่งผิด

การส่งหมายเป็นสาเหตุหนึ่งของการเลื่อนคดีเช่นกัน ดังนั้นจึงควรมี การปรับปรุงการส่งหมายให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้นโดยทุกฝ่ายควรรีความสนใจในการติดตามพยานมาศาล¹⁰

2) มาตรการป้องกันมิให้คดีมาสู่ศาลโดยไม่จำเป็น ซึ่งมาตรการป้องกัน มิให้คดีมาสู่ศาลโดยไม่จำเป็นนั้น กระทำได้โดยการจำกัดคดีความที่จะขึ้นสู่ศาลฎีกาโดยให้ คดีทั้งหลายเสรีจลินลง ณ ศาลชั้นต้นและศาลอุทธรณ์ ซึ่งในเรื่องบทบาทและหน้าที่ของศาล ฎีกานั้นเป็นที่ยอมรับกันว่า เดิมทีศาลสูงสุดของประเทศต่างๆมักจะทำหน้าที่หลัก 2 ประการ

- ประการแรก ก็คือการแก้ไขความผิดพลาดของศาลชั้นต้น
- ประการที่สอง ก็คือการทำหน้าที่หลักกฎหมาย

แต่ปัจจุบันนี้มีแนวโน้มว่าศาลสูงสุดจะไม่ทำหน้าที่ประการแรก แต่จะทำ เฉพาะประการหลังหน้าที่แก้ไขข้อผิดพลาดของศาลล่างมักจะมอบให้ศาลระดับกลางด้วยเหตุ นี้เองศาลสูงสุดจึงไม่มีคดีมากเพราะคดีขึ้นมาสู่ศาลสูงสุดได้เฉพาะคดีข้อกฎหมายสำคัญๆ เท่านั้น ผู้พิพากษาฎีกาจึงไม่ต้องมีหลายคน ศาลสูงสุดของสหรัฐอเมริกาและผู้พิพากษาเพียง 9 คน สำหรับศาลฎีกาของเรา นอกจากจะให้ฎีกาข้อกฎหมายทุกเรื่องไม่ว่าจะเป็นปัญหาสำคัญหรือไม่ สำคัญ มีฎีกาเป็นบรรทัดฐานก็ฎีกาได้ นอกจากนี้ยังอนุญาตให้มีการฎีกาข้อเท็จจริงกัน

¹⁰ พรเพชร วิชิตชลชัย , "ปัญหาความล่าช้าของการพิจารณาคดีในชั้นศาล,"

มากมายจนถึงว่าการฎีกาเป็นสิทธิของคู่ความการห้ามฎีกาเป็นข้อยกเว้น ซึ่งจะทำให้คดีค้างเป็นจำนวนมาก ดังนั้นการแก้ไขข้อผิดพลาดของศาลชั้นต้นควรจะมีให้ศาลอุทธรณ์โดยยอมให้ทุกคดีอุทธรณ์กันได้ 1 ครั้ง และยอมให้คดีมาสู่ศาลฎีกาได้เฉพาะคดีที่มีความสำคัญจริงๆ เท่านั้น ศาลฎีกาจึงควรจะเน้นบทบาทและหน้าที่ในการวางหลักกฎหมายอธิบายกฎหมายและสร้างแนวบรรทัดฐานให้เป็นแนวเดียวกันมากกว่า คดีที่ให้ฎีกาได้นั้นก็ควรฎีกาได้โดยไม่ต้องถือว่าเป็นสิทธิของคู่ความแต่ต้องขออนุญาตเสียก่อน ถ้าศาลฎีกาได้ตรวจสอบแล้วเห็นว่าปัญหาที่ฎีกาขึ้นมาไม่มีความสำคัญสมควรฎีกาก็ไม่อนุญาต เพียงแต่ทำเป็นคำสั่งไม่ต้องทำเป็นคำพิพากษาให้เสียเวลา

เมื่อมีการเปลี่ยนแปลงบทบาท และหน้าที่ของศาลฎีกาโดยไม่เน้นหนักไปในทางแก้ไขข้อผิดพลาดของศาลล่างแล้ว ในการพิจารณาคดีของศาลฎีกาก็น่าจะถือตามประเด็นที่ฎีกาขึ้นมา ไม่ต้องตรวจสอบในเรื่องอื่นที่ไม่ได้ฎีกา เป็นต้นว่า จำเลยยื่นคำให้การภายในกำหนดเวลาหรือไม่ การส่งหมายถูกต้องหรือเปล่า เสียค่าธรรมเนียมครบถ้วนหรือไม่ ศาลล่างสั่งจ่ายค่าทนายความเหมาะสมหรือไม่ หรือเรื่องปลีกย่อยอื่นๆ ศาลฎีกาจะเข้าไปวินิจฉัยในประเด็นที่มีได้ฎีกาขึ้นมาก็ควรจะเป็นเรื่องที่สำคัญจริงๆ ซึ่งถ้าไม่ทำก็เสียความยุติธรรม ซึ่งศาลต่างประเทศก็ปฏิบัติกัน ถ้าทำได้คดีความในศาลฎีกาก็จะเสร็จเร็วขึ้น ประการแรกสำนวนส่งมาที่ศาลฎีกาแต่เฉพาะคำคู่ความ คำพยานและคำพิพากษาของศาลล่างก็พอไม่ต้องส่งมาทั้งหมด คำพิพากษาก็เขียนเฉพาะประเด็นที่โต้แย้งในชั้นฎีกาไม่ต้องเขียนกันยืดยาว ซึ่งความจริงคำพิพากษาเขียนคำวินิจฉัยสั้นๆอยู่แล้ว แต่ที่เขียนกันยาวๆ นั้น เป็นการเขียนเรื่องอื่นตามแบบฟอร์ม เรื่องคำฟ้อง คำให้การ ขอนำสืบเสียมาก แนวความคิดดังกล่าวจะทำให้ศาลฎีกาสามารถเร่งรัดคดีได้เร็วกว่านี้¹¹

¹¹ โสภณ รัตนากร , "การวางแผนแก้ไขปัญหาความล่าช้าของการดำเนินคดีในศาล," บทบัณฑิตย 41 (2527): 15-16.

3) การเร่งรัดกระบวนการพิจารณาโดยการออกกฎหมายเป็นการเฉพาะ เรื่องอย่างเช่น คดีแรงงานก็มีกฎหมายแรงงานที่เกี่ยวข้องกำหนดรายละเอียดและวิธีปฏิบัติไว้ในการเรียกร้องค่าเสียหายก็มีการกำหนดกันไว้ชัดเจน เช่น พระราชบัญญัติเงินทดแทน ซึ่งได้กำหนดจำนวนเงินชดเชยค่าเสียหายที่เกิดขึ้นจากการทำงานไว้ชัดเจน ทำให้ง่ายแก่การเรียกร้องและศาลที่จะเรียกร้องก็เป็นศาลเฉพาะ คือ ศาลแรงงานกลาง ที่สามารถพิจารณาและตัดสินคดีความที่เกิดขึ้นให้เสร็จสิ้นไปโดยเร็ว

มีข้อน่าสังเกตว่า ที่ศาลฎีกาสามารถพิจารณาพิพากษาคดีแรงงานไปได้โดยรวดเร็วนั้น ทั้งนี้เป็นไปตามกฎหมายจัดตั้งศาลแรงงานซึ่งอนุญาตให้อุทธรณ์เฉพาะข้อกฎหมายจากศาลแรงงานกลางไปยังศาลฎีกาโดยตรง นอกจากนั้นเมื่อศึกษาข้อมูลพบว่า คดีแรงงานเป็นคดีที่มีการรวมพิจารณามากบางคดีมีการรวมพิจารณาถึง 20-30 สำนวน แสดงให้เห็นถึงประสิทธิภาพในการบริหารงานหลังจากที่มีการจัดระบบกฎหมายและองค์กรที่จะมารองรับใหม่

สำหรับในเรื่องละเมิดการที่จะออกกฎหมายมาเป็นการเฉพาะ คงจะเป็นการยาก เพราะกฎหมายละเมิดยังคงมีรากฐานอยู่กับการสืบพิสูจน์ข้อเท็จจริงของเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น ซึ่งแตกต่างจากกฎหมายประกันสังคมต่างๆ อาทิเช่น กฎหมายเงินทดแทน กฎหมายประกันสังคม กฎหมายคุ้มครองผู้สภภัยจากรถยนต์ ฯลฯ เนื่องจากกฎหมายเหล่านี้เป็นการวิวัฒนาการของกฎหมายละเมิดไปอีกขั้นหนึ่งโดยให้ความคุ้มครองกับสมาชิกในสังคมลักษณะที่รัฐเข้ามาร่วมประกันชีวิตหรือสุขภาพอนามัยของคนในสังคมด้วย ซึ่งหากเกิดความเสียหายใดขึ้นมาการชดเชยความเสียหายนั้นจะกระทำได้โดยรวดเร็วและชัดเจน เพื่อเป็นการบรรเทาความเสียหายแก่โจทก์ในเบื้องต้นได้ทันที

ดังนั้นระบบของกฎหมายละเมิดก็คงต้องอาศัยกระบวนการพิจารณาที่รวดเร็วและมีประสิทธิภาพเท่านั้น เว้นแต่เราจะพัฒนากฎหมายละเมิดในกรณีที่เกี่ยวข้องกับชีวิต

และร่างกายให้มีลักษณะการชดใช้เพื่อบรรเทาความเสียหายเบื้องต้น ในลักษณะเดียวกับกฎหมายประกันสังคม ส่วนกระบวนการพิจารณาคดีก็ยังคงดำเนินไปคดแยกส่วนกัน

3. ลักษณะ เป็นปฏิปักษ์ของการพิจารณาคดี

ระบบการพิจารณาคดีแพ่งในปัจจุบันทำให้ประชาชนโดยทั่วไปเกิดความสำนึกว่าเป็นสงครามหรือการต่อสู้เพื่อเอาแพ้ชนะกันให้ได้เพียงประการเดียวโดยคู่ความคือคู่ต่อสู้ ศาลคือกรรมการผู้รักษากฎหมาย และชี้ขาดตัดสิน อาจทำให้คู่ความพยายามทุกวิถีทางที่จะขัดขวางทำลายผลประโยชน์ของฝ่ายตรงข้าม หรือที่เรียกว่าสาคน้ำเข้าใส่กันและเกิดความบาดหมางต่อกัน ดังนั้นควรจะได้หาทางแก้ไขให้การพิจารณาคดีในศาลมีลักษณะประนีประนอมมากขึ้น กฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งสมควรที่จะให้อ่านาจไม่เพียงใกล้เคียงเพื่อให้คู่ความยินยอมโดยสมัครใจทั้งสองฝ่ายเท่านั้น ควรจะได้ให้อ่านาจแก่ศาลในการมีคำสั่งหรือคำวินิจฉัยในลักษณะประนีประนอมมากกว่าการชั่งน้ำหนักคดีเพื่อเอาแพ้ชนะกัน

การแยกกระบวนการพิจารณาคดีแพ่งให้แตกต่างกันออกไป ตามรูปคดีแต่ละประเภทให้เด็ดขาดก็จะเป็นผลดีในลักษณะประนีประนอมได้มากขึ้น ตลอดจนจัดหางค์กรหรือบุคคลากร อื่นเข้ามามีส่วนช่วยศาลและลดบรรยากาศของการพิพาทในศาลลง

4. ความสิ้นเปลืองในการดำเนินคดี

ซึ่งความสิ้นเปลืองเหล่านี้ เนื่องมาจากปัญหาที่กล่าวข้างต้นเป็นสำคัญ เช่น ความยุ่งยากซับซ้อนของการพิจารณาคดีทำให้การดำเนินเองไม่ได้ต้องจ้างทนายความ ความล่าช้าในการพิจารณาคดีก็ยอมทำให้ค่าใช้จ่ายสูงตามส่วน หรือสุดท้ายคู่ความต้องเสียค่าฤชาธรรมเนียมให้แก่รัฐอีกด้วย ปัญหาเรื่องความสิ้นเปลืองในการดำเนินคดีนับเป็นการสูญเสียทางเศรษฐกิจเป็นอย่างมากและเป็นอุปสรรคอันสำคัญในการที่ประชาชนผู้สุจริต แต่ฐานะยากจนจะไม่ได้การคุ้มครองสิทธิจากอ่านาจตุลาการการแก้ไขปัญหาความสิ้นเปลืองดังกล่าว

นี้จะมุ่งแก้ไขที่จุดใดจุดหนึ่งลำบาก จะต้องแก้ไขทุกจุดไปพร้อมกัน โดยเฉพาะปัญหาจะต้องแก้ไขปัญหาที่กล่าวมาข้างต้นให้ได้หรือเบาบางลงให้มากประกอบกับรัฐควรมีระบบอนุเคราะห์แก่ประชาชนในเรื่องนี้ให้มากขึ้น เช่นจัดกองทุนเพื่อสงเคราะห์หรือให้กู้ยืมเงินโดยไม่มีดอกเบี้ย เพื่อใช้จ่ายในการดำเนินคดี ในกรณีที่เราเห็นว่าเขาได้รับการข่มเหงโดยไม่เป็นธรรม การดำเนินคดีอย่างคนอนาถาควรจะได้แก้ไขให้รัดกุมและมีประสิทธิภาพมากขึ้นโดยให้ผู้ยากจนดำเนินการเองต่อศาลโดยตรง¹²

การกำหนดค่าสินไหมทดแทนความแนวคำพิพากษาของศาลไทย

1. การกำหนดค่าสินไหมทดแทนกรณีถูกทำละเมิดถึงตาย

1.1 ค่าปลงศพและค่าใช้จ่ายจำเป็น

ในกรณีทำให้เขาถึงตายทรัพย์สินของผู้ตายนั้นเองจะต้องจัดสรรมาเป็นค่าใช้จ่ายในการปลงศพตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1649, 1650 และ 1739 ดังนี้ ผู้ตายก็ต้องเสียหายในการเอาทรัพย์มาปลงศพตน ผู้ละเมิดจำต้องชดเชยค่าปลงศพนี้จึงเป็นสิทธิของผู้ตายที่ตกแก่ทายาท ทายาทจึงมีสิทธิฟ้องเรียกเอาค่าทำศพได้ ตามคำพิพากษาฎีกาที่ 1314/2505 แต่จำเลยผู้ทำละเมิดให้ถึงตายจะต้องรับผิดชอบในค่าปลงศพนั้นเพียงใด ศาลฎีกาได้มีแนววินิจฉัย ดังนี้

¹² รายงานผลการวิจัยวิวัฒนาการของกฎหมายไทยรอบ 200 ปี : ภาควิชากฎหมายบัญญัติ ฝ่ายวิจัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย (กรุงเทพฯ: ม.ป.ท, 2525), หน้า 63

1) ต้องเป็นการใช้ตามฐานานุกรมของผู้ตายและพิจารณาถึงฐานานุกรมของผู้มีหน้าที่ทำศพ คือบิดามารดา บุตรหรือสามี ภริยา ดังแนวคำพิพากษาศาลฎีกา

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1648/2509 จำเลยขับรถยนต์บรรทุกคนโดยสารประจำทางของบริษัทขนส่งจำกัด ได้ขับรถโดยประมาทเลินเล่อชนนายพลศักดิ์บุตรโจทก์ซึ่งกำลังขึ้นคอกยข้ามถนนอยู่บนถนนเพลินจิต ตอนใกล้ซอยชิดลมล้มลงแล้วรถคันที่ชนทับตายทันที โจทก์ซึ่งเป็นบิดาฟ้องเรียกค่าเสียหาย 500,000 บาท ในจำนวนนี้เป็นค่าทำศพ 100,000 บาท

ศาลชั้นต้นคิดค่าปลงศพและค่าใช้จ่ายให้จำเลยชดเชย เป็นเงิน 40,967 บาท ศาลอุทธรณ์พิพากษาแก้ให้จำเลยชดเชยค่าปลงศพ 20,000 บาท โจทก์ฎีกาว่าควรจะได้รับค่าปลงศพ และค่าใช้จ่ายตามจำนวนที่ศาลชั้นต้นกำหนด จำเลยฎีกาว่า ศาลอุทธรณ์กำหนดค่าปลงศพให้จำเลยชดเชยมากเกินไป

ศาลฎีกาวินิจฉัยว่า "ศาลฎีกาพิจารณาแล้วเห็นว่า ค่าปลงศพและค่าใช้จ่ายอันจำเป็นนี้จะต้องพิจารณาตามสมควร ตามความจำเป็น และตามฐานะของผู้ตายและบิดามารดา ทั้งต้องพิจารณาถึงประเพณีการทำศพตามลัทธินิยมประกอบด้วย และต้องไม่ใช่รายการที่ฟุ่มเฟือยเกินไป หากเชื่อว่าเมื่อจ่ายไปเท่าใดแล้วจะเรียกร้องเอาได้ทั้งหมด เพราะจะเป็นการเปิดช่องให้เพิ่มความเสียหายเพื่อเรียกร้องให้จำเลยชดเชย ศาลฎีกาเห็นว่าที่ศาลอุทธรณ์กำหนดให้จำเลยชดเชยให้โจทก์ 20,000 บาท เป็นการเหมาะสมแล้ว

คำพิพากษาฎีกาที่ 1617/2521 จำเลยที่ 1 ขับรถยนต์โดยสารประจำทางสาย ท่าเตียน-ดาวทองของจำเลยที่ 2 ชนกรรยาโจทก์ในทางม้าลายถึงแก่ความตาย โจทก์ฟ้องเรียกค่าปลงศพ 127,758 บาท และค่าขาดไร้อุปการะ 50,000 บาท คดีได้ความว่า โจทก์กับผู้ตายเป็นสามีภรรยาด้วยกันมา 30 ปีเศษ เป็นเจ้าของร้านทองยี่ห้อฮะเซ็งเวียงนคร เขมม มีฐานะการเงินดี มีหุ้นส่วนในการค้าทั้งในประเทศและฮ่องกง ขณะผู้ตายมีชีวิตอยู่ได้ช่วยโจทก์ในทางการค้า ช่วยเก็บเงินและทำการค้าแทนโจทก์ได้ทุกอย่างในเมื่อโจทก์ก็ไม่อยู่ ศาลชั้นต้นกำหนดให้จำเลยใช้ค่าทำศพ 60,000 บาท ศาลอุทธรณ์ลดเหลือ 40,000 บาท โจทก์และจำเลยฎีกา

ศาลฎีกาวินิจฉัยว่า ส่วนค่าปลงศพ ศาลฎีกาเห็นว่าการกำหนดค่าสินไหมทดแทนในการทำศพนี้ จะต้องคำนึงถึงฐานานุรูปของบุคคลแต่ละคน ประกอบกับกรณีแวดล้อมอย่างอื่นอีกด้วยเป็นคนๆไปจะถือเกณฑ์ตายตัวว่าต้องเท่ากันหมดไม่ได้ โดยเฉพาะคดีนี้เมื่อได้คำนึงถึงฐานะของโจทก์และผู้ตายซึ่งเป็นเจ้าของร้านขายทอง มีหุ้นส่วนการค้ากับบุคคลอื่นทั้งในประเทศและฮ่องกงมีฐานะการเงินดีการค้า และสังคมดีประกอบกับธรรมเนียมประเพณีของโจทก์และผู้ตายแล้วเห็นว่า ค่าสินไหมทดแทนในการปลงศพผู้ตายที่ศาลชั้นต้นกำหนดให้เป็นเงิน 60,000 บาท เป็นการสมควรและชอบด้วยรูปคดีแล้ว

นอกจากศาลจะคำนึงถึงฐานานุรูปของผู้ตาย และผู้มีหน้าที่ปลงศพดังกล่าวข้างแล้ว ค่าใช้จ่ายในการปลงศพจะต้องเป็นค่าใช้จ่ายอันจำเป็นซึ่งตามคำพิพากษาฎีกาที่กล่าวมาข้างต้น นอกจากพิจารณาฐานะของผู้ตายและโจทก์ผู้ปลงศพแล้วยังต้องพิจารณาถึงประเพณีการทำศพและลัทธินิยมของผู้ตายประกอบด้วย อาทิเช่น การทำศพตามประเพณีจีนใช้ฝังศพไม่เผาเหมือนประเพณีไทยจึงมีการซื้อที่ฝังศพทำวงหีบ เพื่อบรรจุศพในการฝังซึ่งถือว่าเป็นความจำเป็น รวมทั้งค่าใช้จ่ายในการทำพิธีปลงศพตามลัทธินิยมอีกด้วย ดังคำพิพากษาฎีกาที่เคยวินิจฉัยไว้ดังนี้

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 533/2506 จำเลยที่ 1 เป็นลูกจ้างจำเลยที่ 2 ขับรถยนต์
สาธารณะชนนางซึ้ง แซ่ตั้ง มารดาโจทก์ถึงแก่ความตายโดยประมาท ศาลพิพากษาลงโทษ
จำคุกจำเลยที่ 1 แล้วโจทก์จึงฟ้องเรียกค่าทำศพนางซึ้งรวม 47 รายการเป็นเงิน 88,060
บาท ตามบัญชีท้ายฟ้องกับค่าเสียหายอื่น ๆ จำเลยสู้คดีแต่จำนวนค่าสินไหมทดแทน

ศาลชั้นต้นพิพากษาให้จำเลยใช้ค่าสินไหมทดแทนในการปลงศพ 34 รายการเป็น
เงิน 63,000 บาทแก่โจทก์ ศาลอุทธรณ์ลดจำนวนเงินใน 32 รายการที่ศาลชั้นต้นให้ใช้ไม่
แก่ 2 รายการ กบให้ใหม่อีก 7 รายการ แล้วพิพากษาแก่ให้จำเลยใช้ค่าปลงศพ 60,000
บาท จำเลยฎีกาคัดค้านค่าใช้จ่ายในการปลงศพ 25 รายการ

ศาลฎีกาวินิจฉัยว่า ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 443 บัญญัติให้ผู้ทำ
ละเมิดรับผิดชอบค่าใช้จ่ายปลงศพ รวมทั้งค่าใช้จ่ายอันจำเป็นอย่างอื่น ๆ อีกด้วยนั้นจะต้องพิเคราะห์
ตามฐานานุรูปของผู้ตาย มิใช่ว่าถ้ามีการใช้จ่ายเงินทำศพตามประเพณีเป็นจำนวนเท่าใดแล้ว
ผู้ทำละเมิดจะต้องรับผิดชอบทั้งหมด ศาลฎีกาจึงกำหนดค่าใช้จ่ายตามที่เห็นสมควร มีรายการดังนี้

ค่าอาหารไหว้ศพตอนเย็นวันที่ตายกับในวันรุ่งขึ้นกับค่าเครื่องเช่นไหว้ ในขณะที่
บรรจุศพ (เข้าโลง) โจทก์เรียก 1,900 บาท กำหนดให้ 400 บาท

ค่าอาหาร เครื่องดื่มเลี้ยงแขก และดอกไม้ธูปเทียนในการบรรจุศพที่โรงพยาบาล
บาล โจทก์เรียก 2,200 บาท กำหนดให้ 1,000 บาท

ค่าอาหารเลี้ยงแขกและผู้ช่วยจัดงานในการตั้งศพที่วัด 3 วัน 4,500 บาท ค่า
เครื่องดื่ม บูหรี หมายพลู ถวายพระและเลี้ยงคนที่วัด 3 วัน 1,000 บาท เงินและของไทย
ทานถวายพระสวดหน้าศพ 3 คั้น 12 รูป 1,000 บาท รวม 3 รายการนี้ เป็นเงิน 7,000
บาท กำหนดให้ 6,000 บาท

ค่าเครื่องเช่นไหว้ก่อนนำศพไปสุสานเม่งหุ่ยชลบุรี 450 บาท กำหนดให้ 100
บาท

ค่าอาหาร เครื่องดื่ม บุหรี่ เลี้ยงแขก ตอนจะเคลื่อนศพไปสู่สาน 3,700 บาท
กำหนดให้ 1,000 บาท

ค่าดอกไม้ธูปเทียนกระดาษเงินกระดาษทองโปรยระหว่างทางไปสู่สาน 1,000
บาท กำหนดให้ 200 บาท

ค่าธรรมเนียมรถผ่านด่านทั้งไปและกลับ 600 บาท ให้เต็ม

ค่าของไหว้เจ้าที่และเทวดาตอนจะฝังศพ 1,800 บาท กำหนดให้ 200 บาท

ค่าซื้อที่ฝังศพที่สุสาน 6,000 บาท ค่าทำฮวงซุ้ยคอนกรีต 4,300 บาท ให้เต็ม

ค่าแผ่นศิลาสลักชื่อหน้าฮวงซุ้ย 4,500 บาท กำหนดให้ 1,000 บาท

ค่าบำรุงสุสานเม่งหุ้ย 100 บาท ค่าเติมน้ำมันตะเกียงสุสาน 50 บาท ให้เต็ม

ค่าอาหาร เครื่องดื่ม บุหรี่ เลี้ยงแขกที่สุสาน 2,200 บาท กำหนดให้ 1,200
บาท

ค่าเครื่องกระดาษจำลองสิ่งต่างๆใช้ในพิธีงเด็ก 4,000 บาท กำหนดให้
2,000 บาท รวมทั้งหมดที่ศาลฎีกากำหนดให้ และที่ศาลอุทธรณ์กำหนดให้แต่แยกรายการ
ไม่ได้ว่ารายการละเท่าใด ศาลฎีกาจึงกำหนดให้ 40,000 บาท

รายการที่ศาลฎีกาตัดออก คือ

ค่าเช่ารถบรรทุก ค่าน้ำมันรถ และค่าผ่านด่านไปทำบุญร้อยวันที่สุสาน 3,000
บาท

ค่าอาหาร เครื่องดื่ม บุหรี่ เลี้ยงแขกไปทำบุญร้อยวัน 2,200 บาท

ค่าอาหารและของไหว้ศพในการทำบุญร้อยวัน 1,500 บาท

ค่าของไหว้ศพทุกระยะ 10 วัน จนครบ 90 วัน 3,600 บาท

ศาลฎีกาวินิจฉัยว่าเพราะโจทก์ได้จัดการปลงศพตามประเพณีไทย ทำงเด็ก ทำ
ฮวงซุ้ยฝังศพ และนำศพไปบรรจุฮวงซุ้ยเสร็จแล้ว ซึ่งศาลให้จำเลยชดใช้แล้ว ไม่ควรให้
จำเลยรับผิดชอบตามรายการเหล่านี้อีก

ต่อมาในปีพ.ศ. 2512 ศาลฎีกาได้วินิจฉัยค่าใช้จ่ายในการทำศพตามประเพณีจีน
ในคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1617/2517 ปรากฏว่าค่าใช้จ่ายในการทำศพแพงมากขึ้นเป็นเงิน

60,000 บาท ศาลฎีกาฟังว่าค่าใช้จ่ายเหล่านี้ได้จ่ายไปจริง แต่จำเลยสู้คดีว่าจ่ายฟุ่มเฟือย ซึ่งเป็นการคัดค้านว่าจ่ายเกินจำเป็น ศาลฎีกาวินิจฉัยว่าต้องคำนึงถึงฐานะานุรูปของบุคคลแต่ละคนประกอบกับกรณีแวดล้อมอย่างอื่นอีกด้วยเป็นคนๆไปเพียงใดจะเกินจำเป็นอยู่ที่ว่าค่าใช้จ่ายรายการนั้นๆ ตามปกติไม่จำเป็นต้องทำสำหรับพิธีอย่างนั้น เว้นแต่จะเป็นการอุทิศหรือเป็นพิเศษ แม้ฐานะของผู้ตายผู้อยู่จะใหญ่โต ถ้าไม่จำเป็นแล้วศาลอาจไม่กำหนดค่าให้ใช้ เช่น การเลี้ยงโต๊ะจีนแก่แขกที่มาค่านับศพเป็นการสิ้นเปลืองอย่างเห็นได้ว่าไม่จำเป็น ตนจะทำเอาหน้าก็ควรเป็น เรื่องที่เสียส่วนตัวจะคิดเป็นค่าสินไหมทดแทนหากควรไม่มีฉะนั้นจะเป็นการเพิ่มความเสียหายให้จำเลยต้องชดเชย

ค่าใช้จ่ายในการปลงศพซึ่งศาลฎีกาวินิจฉัยว่าเป็นค่าใช้จ่ายอันจำเป็น เช่น ค่าพาหนะที่บิดามารดาและญาติของผู้ตายเดินทางไปจัดการศพเป็นค่าใช้จ่ายอันจำเป็นอย่างอื่นตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 443 ผู้กระทำละเมิดต้องรับผิดชอบ ตามคำพิพากษาฎีกาที่ 574/2525 แต่ถ้าเป็นค่าพาหนะและค่าใช้จ่ายในการนำญาติจากกรุงเทพมหานครและจังหวัดพิษณุโลกไปร่วมในงานศพผู้ตายที่อำเภอแม่สะเรียง โดยสมัครใจของตนเองมิใช่เดินทางไปจัดการศพ ไม่ใช่ค่าใช้จ่ายที่ผู้ละเมิดต้องรับผิดชอบ ตามคำพิพากษาฎีกาที่ 2437/2522

ค่าขนส่งศพกลับภูมิลำเนาของผู้ตายที่ประเทศเยอรมัน นับว่าเป็นค่าใช้จ่ายอันจำเป็นเกี่ยวเนื่องกับค่าปลงศพ ตามคำพิพากษาฎีกาที่ 2023/2522

ค่าใช้จ่ายในการพิมพ์หนังสือแจ้งงานศพซึ่งจ่ายไปเป็นจำนวนตามสมควรแก่ฐานะของผู้ตาย ถือว่าเป็นค่าใช้จ่ายอันจำเป็นอย่างอื่นตามมาตรา 443 วรรคแรก ตามแนวคำพิพากษาฎีกาที่ 2707/2516 ซึ่งวินิจฉัยว่า "ผู้ตายเป็นอดีตรัฐมนตรีชั้นโทเป็นครูสอนวิชาวาดเขียนที่โรงเรียนวัดเศวตฉัตร เคยเขียนภาพในวัดพระแก้ว มีลูกศิษย์มาก โจทก์ได้ใช้จ่ายค่าพิมพ์หนังสือแจ้งงานศพไป 5,000 บาท นับว่าเป็นจำนวนตามสมควรแก่ฐานะของผู้ตาย จึงถือได้ว่าเป็นค่าใช้จ่ายอันจำเป็นอย่างอื่นตามมาตรา 443 วรรคแรก จำเลยต้องรับผิดชอบ

สำหรับค่าทำเจดีย์บรรจุอัฐิเดิมมีคำพิพากษาฎีกาที่ 1169-1170/2509 วินิจฉัยว่า ค่าใช้จ่ายในการก่อเจดีย์บรรจุอัฐิไม่ใช่ค่าใช้จ่ายอันจำเป็นที่จะให้ผู้รับผิขค่าใช้จ่าย ต่อมา มีคำพิพากษาฎีกาที่ 2707/2526 วินิจฉัยว่าค่าทำเจดีย์บรรจุอัฐิเพียง 2,500 บาท เป็นจำนวนตามสมควรแก่ฐานะของผู้ตาย เป็นค่าใช้จ่ายอันจำเป็นจำเลยต้องรับผิดชอบ

แต่ถ้าผู้ตายเป็นเด็กการทำอนุสาวรีย์บรรจุกระดูกผู้ตาย ถือว่าไม่ใช่ค่าใช้จ่ายอันจำเป็น ตามคำพิพากษาฎีกาที่ 1437/2526

การขาดรายได้เพราะต้องเสียเวลาจัดงานปลงศพ หรือจัดจ้างคนอื่นมาทำงานแทน ในระหว่างจัดงานอยู่นั้นจะนำมาคิดเป็นค่าใช้จ่ายในการปลงศพด้วยไม่ได้เพราะไม่ใช่ค่าปลงศพ ตามคำพิพากษาฎีกาที่ 1437/2526

ค่าใช้จ่ายดังต่อไปนี้ ศาลฎีกาวินิจฉัยว่า ไม่ใช่ค่าใช้จ่ายอันจำเป็นในการปลงศพ ตามคำพิพากษาฎีกาที่ 533/2516 โจทก์ฟ้องเรียกค่าทำศพตามประเพณีจีน มีรายการทำบุญร้อยวันหลังจากฝังศพที่สุสาน ตามรายการที่กล่าวไว้ในคำพิพากษานี้ข้างต้น ศาลฎีกาวินิจฉัยว่า โจทก์ได้จัดการปลงศพเสร็จไปแล้ว ซึ่งศาลให้จำเลยชดเชยแล้วไม่ควรให้จำเลยรับผิดชอบอีก

ศาลฎีกาวินิจฉัยว่า "ส่วนจำนวนค่าเสียหายในแผนกนี้ที่โจทก์อ้างว่าได้ทำบุญสิ้นเงินไปถึง 8,000 บาทนั้น เป็นส่วนที่เกินสมควรไปทั้งได้รวมถึงการกระทำบางสิ่งซึ่งไม่นับเนื่องในการปลงศพเผาผีธรรมดา เช่นสร้างกุฏิทำบุญให้ผู้ตาย ศาลฎีกาเคยวินิจฉัยว่าจะนับรวมเป็นค่าปลงศพเผาผีมิได้"

1.2 ค่าขาดไร้อุปการะตามกฎหมาย

การขาดไร้อุปการะ เป็นกรณีที่ผู้ตายต้องมีหน้าที่ตามกฎหมายที่จะต้องอุปการะบุคคลคนหนึ่งคนใด มิใช่อุปการะโดยเมตตาหรือสงเคราะห์หรือโดยเสน่หา และไม่จำต้องอุปการะจริงๆ เพียงแต่ขาดผู้มีหน้าที่อุปการะตามกฎหมายเท่านั้น ก็เป็นการขาดไร้

อุปการะตามกฎหมายแล้วและไม่จำเป็นต้องคำนึงว่าโจทก์ร่ำรวยอยู่แล้วหรือผู้ตายไม่อยู่ในฐานะที่จะอุปการะโจทก์ตามความจริง หรือความจริงไม่เคยอุปการะเลย เช่นบุตรยังเล็กอยู่ไม่มีรายได้บิดายังเลี้ยงดูให้การศึกษาอยู่ จำเลยทำให้บุตรตายถือว่าบิดาขาดไว้อุปการะตามกฎหมายจากบุตรเพราะบุตรมีหน้าที่ตามกฎหมายจะต้องอุปการะบิดามารดา บุคคลผู้มีหน้าที่ตามกฎหมายจะต้องอุปการะมีอยู่เพียง บิดามารดา สามี ภริยา และบุตรเท่านั้น ประมวลกฎหมายฉันทนาตรา 721 จึงกำหนดตัวบุคคลเลยว่าผู้ใดทำให้บุคคลอื่นถึงตายจำต้องใช้ค่าสินไหมทดแทนเพื่อความเสียหายให้แก่บิดามารดา สามีภริยา และบุตรของผู้ตาย

หน้าที่ตามกฎหมายในการอุปการะมีประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บัญญัติไว้ดังนี้

มาตรา 1453 วรรคสองบัญญัติว่า "สามีภริยาต้องช่วยเหลืออุปการะ เลี้ยงดูกัน"

มาตรา 1535 บัญญัติว่า "บุตรจำต้องอุปการะเลี้ยงดูบิดามารดา"

มาตรา 1536 บัญญัติว่า "บิดามารดาจำต้องอุปการะเลี้ยงดูและให้การศึกษาตามสมควรแก่บุตรในระหว่างที่เป็นผู้เยาว์

บิดามารดาจำต้องอุปการะเลี้ยงดูบุตรซึ่งบรรลุนิติภาวะแล้วแต่เฉพาะผู้ทุพพลภาพและหาเลี้ยงตนเองมิได้"

มาตรา 1586 บัญญัติว่า " บุตรบุญธรรมย่อมมีฐานะอย่างเดียวกับบุตรชอบด้วยกฎหมายของผู้รับบุตรบุญธรรมนั้น แต่ไม่สูญเสียสิทธิและหน้าที่ในครอบครัวที่ได้กำเนิดมา ในกรณีเช่นนี้ให้บิดามารดาโดยกำเนิดหมดอำนาจปกครองนับแต่วันเวลาที่เด็กเป็นบุตรบุญธรรมแล้ว ให้นำบทบัญญัติในลักษณะ 2 หมวด 2 แห่งบรรพนี้มาบังคับโดยอนุโลม"

การพิจารณากำหนดค่าขาดไว้อุปการะตามกฎหมายในฐานะที่เป็นค่าสินไหมทดแทนตามคำพิพากษาฎีกามีแนววินิจฉัย ดังนี้

1) ไม่จำเป็นต้องมีการอุปการะจริง

คำพิพากษาฎีกาที่ 1742/2499 จำเลยม่านายเปรี้ยวบุตรโจทก์ตายศาลพิพากษา ลงโทษจำเลยแล้วโจทก์จึงฟ้องให้จำเลยใช้ค่าสินไหมทดแทนเป็นค่าปลงศพ 2,000 บาท และค่าขาดไร้อุปการะเดือนละ 600 บาท จำเลยให้การต่อสู้ว่า นายเปรี้ยวไม่ได้ให้ความอุปการะแก่โจทก์อย่างไรในขณะมีชีวิตและเป็นคนประพฤติไม่ดี โจทก์เองยังไม่คบหานายเปรี้ยว

ศาลชั้นต้นฟังว่าโจทก์ไม่ได้เสียหายดังฟ้องพิพากษายกฟ้อง ศาลอุทธรณ์พิพากษายืน ศาลฎีกาโดยที่ประชุมใหญ่วินิจฉัยว่า จำเลยไม่ละเมิดโจทก์ เพราะทำให้บุตรโจทก์ถึงตาย จำเลยต้องรับผิดชอบใช้ค่าเสียหายให้แก่โจทก์ฐานขาดไร้อุปการะตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1535 ทั้งนี้โดยมีต้องพิจารณาว่า ปัจจุบันนายเปรี้ยวจะได้อุปการะเลี้ยงดูโจทก์ผู้เป็นมารดาอยู่หรือไม่ ส่วนค่าสินไหมทดแทนจะเท่าใดศาลย่อมกำหนดให้ตามสมควร สำหรับคดีนี้ให้ 1,000 บาท ค่าปลงศพ 2,000 บาท ฯลฯ

2) ไม่ต้องคำนึงถึงว่า ผู้รับอุปการะจะยากดีมีจนอย่างไร

คำพิพากษาฎีกาที่ 215/2513 ลูกจ้างของจำเลยได้ขับรถบรรทุกในทางการที่จ้างโดยประมาทเส้นเล่อชนรถจี๊ปทำให้บุตรโจทก์ซึ่งนั่งมาในรถจี๊ปถึงตายทันที โจทก์ฟ้องเรียกค่าขาดอุปการะจากนายเถกิงพงษ์ที่ตาย ซึ่งโจทก์เคยได้รับจากนายเถกิงพงษ์เดือนละ 200 บาท ขอดิดเพียง 10 ปีเป็นเงิน 24,000 บาท จำเลยสู้คดีว่า ผู้ตายไม่มีรายได้ ะไรขณะมีชีวิตอยู่โจทก์ยังมีรายได้และมีผู้อุปการะอีกหลายทาง

ศาลแพ่งเห็นว่าสำหรับค่าขาดอุปการะที่โจทก์เรียกร้องเพียงเดือนละ 200 บาท และคิดเพียง 10 ปี เป็นเงิน 24,000 บาท ในฐานะที่ผู้ตายเป็นบุตรชายของโจทก์ ถ้าไม่ตายเสียเพราะความประมาทเส้นเล่อของฝ่ายจำเลยแล้ว ก็จะมีอนาคตอันไกลอยู่ ที่โจทก์เรียกเพียงเท่านี้เป็นจำนวนน้อยอยู่แล้ว (ผู้ตายกำลังศึกษาบัญชีชั้นปีที่ 4 มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ทำงานอยู่บริษัทอุตสาหกรรมไฟฟ้าไทย จำกัด ได้เงินเดือนๆ ละ 450 บาท) พิพากษาให้จำเลยใช้ค่าขาดไร้อุปการะจำนวนนี้และค่าเสียหายอื่นด้วย ศาลอุทธรณ์แก้จำนวนค่า

เสียหายอื่นแต่ขาดไร้อุปการะคงเดิม จำเลยฎีกาว่า โจทก์มีฐานะดี มีนาประมาณร้อยไร่ ได้ข้าวเปลือก 15-16 เกวียนต่อปี ขายได้ปีละ 10,000 บาท บุตรชายคนโตของโจทก์ก็ ยังส่งเสียโจทก์ด้วย จะว่าการตายของนายเถกิงพงษ์บุตรโจทก์ ทำให้โจทก์ขาดไร้อุปการะ ไม่ได้ นอกจากนั้นตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1594 ก็ระบุว่า ผู้มีสิทธิ เรียกร้องค่าอุปการะเลี้ยงดูต้องเป็นผู้ไร้ทรัพย์สินและไม่สามารถเลี้ยงตนเองได้

ศาลฎีกาวินิจฉัยว่า คดีนี้เป็นเรื่องละเมิด ฝ่ายโจทก์เรียกค่าสินไหมทดแทนจาก จำเลยซึ่งเป็นนายจ้างของผู้ทำละเมิดอันเป็นเหตุให้บุตรโจทก์ถึงแก่ความตาย โดยอาศัย สิทธิตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 443 วรรค 3 มิใช่เป็นการเรียกร้อง ค่าอุปการะเลี้ยงดูโดยตรง การเรียกร้องในคดีนี้เป็นกรเรียกค่าสินไหมทดแทนต่างหาก เมื่อบุตรมีหน้าที่ต้องอุปการะเลี้ยงดูบิดามารดาตามกฎหมาย การที่บุตรโจทก์ถึงแก่ความตาย ถือได้ว่าโจทก์ต้องขาดไร้อุปการะตามกฎหมายแล้ว ทั้งนี้โดยมีต้องคำนึงว่าโจทก์ผู้เป็นบิดา จะมีฐานะยากดีมีจนอย่างไร และบุตรผู้ตายจะได้อุปการะโจทก์อยู่ก่อนถึงแก่กรรมหรือไม่ เพราะโจทก์อาจกลายเป็นผู้ยากไร้ขึ้นในเวลาภายหลังก็ได้ ฎีกาจำเลยฟังไม่ขึ้น

3) ระยะเวลาในการคำนวณค่าอุปการะ

ประมวลกฎหมายแพ่งเยอรมัน มาตรา 844 วรรคสอง ผู้ทำละเมิดต้องใช้ ค่าขาดไร้อุปการะในระหว่างเวลาซึ่งอาจสันนิษฐานได้ว่า ชีวิตของเขาจะยืนยาวอยู่ตามคำ พินิจจากฎีกาที่วินิจฉัยว่า ควรจะคำนวณได้ว่าผู้ตายอยู่ในฐานะที่คาดหวังได้ว่าจะมีชีวิตทำมา หาได้ต่อไปข้างหน้าอีกประมาณเท่าใด หรือตามความหวังที่มีเหตุผลเป็นที่เห็นได้ว่าผู้ตายจะมีชีวิตอยู่อุปการะได้ถึงเวลานั้น ดังคำพิพากษาต่อไปนี้

คำพิพากษาฎีกาที่ 789/2520 เป็นเหตุให้ภริยาโจทก์บาดเจ็บสาหัสและถึงแก่ ความตายในวันนั้น โจทก์ฟ้องเรียกค่าสินไหมทดแทนในเหตุที่ต้องเสียภริยาผู้ทำมาหาได้มา เลี้ยงครอบครัวด้วย ศาลชั้นต้นให้ค่าเสียภริยาไป 20,000 บาท ศาลอุทธรณ์คำนวณว่าใน ระยะ 4-5 ปีข้างหน้าผู้ตายควรจะหารายได้มาจนเจือครอบครัวได้ประมาณ 50,000 บาท

แต่โจทก์ฟ้องเรียกค่าเสียหายของตนเองมิได้ฟ้องแทนบุตรด้วย จึงกำหนดให้ 10,000 บาท

ศาลฎีกาวินิจฉัยเรื่องค่าขาดไร้อุปการะว่าในสมัยปัจจุบันนี้ช่วงชีวิตของบุคคลทั่วไป ในสังคมที่มีการแพทย์และการสาธารณสุขที่ดียาวนานกว่าแต่ก่อน เมื่อผู้ตายร่างกายยังแข็งแรงและไม่มีโรคประจำตัวจะวินิจฉัยว่าจะอยู่ท่ามาหาได้เพียง 4-5 ปี ข้างหน้านั้นน้อยไป (ผู้ตายอายุ 44 ปี โจทก์อายุ 66 ปี) ควรจะคำนวณได้ว่า ผู้ตายอยู่ในฐานะที่คาดหวังได้ว่าจะมีชีวิตท่ามาหาได้ต่อไปข้างหน้าอีกประมาณ 10 ปี จึงกำหนดให้เพิ่มขึ้นจากที่ศาลอุทธรณ์ให้มาแล้วอีกเท่าหนึ่งเป็น 20,000 บาท

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1169-1170/2509 ศาลฎีกาวินิจฉัยว่าตามกฎหมายบิดาต้องอุปการะเลี้ยงดูบุตรจนกว่าจะบรรลุนิติภาวะ เมื่อโจทก์มีสิทธิเรียกค่าขาดไร้อุปการะตามกฎหมายก็ชอบที่จะเรียกได้จนกว่าจะบรรลุนิติภาวะ หากเป็นที่เห็นได้ว่าผู้ตายจะมีชีวิตอยู่อุปการะได้ถึงเวลานั้น ผู้ตายรับราชการเป็นนายทหารอากาศซึ่งเป็นอาชีพมีรายได้แน่นอน ผู้ตายเพิ่งมีอายุ 38 ปี หากไม่ถูกรถจำเลยชนถึงแก่ความตาย ตามความหวังที่มีเหตุผล ผู้ตายน่าจะจะมีชีวิตอยู่อุปการะบุตรและภริยาต่อไปได้อีก 11 ปี จนถึงเด็กหญิงนุชนาถบรรลุนิติภาวะ ศาลฎีกาเคยพิพากษาให้ใช้ค่าขาดไร้อุปการะในเวลาอนาคตเป็นเวลา 10 ปี หรือจนกว่าบรรลุนิติภาวะมาแล้ว เช่นคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 292/2505 และ 789/2502 เป็นต้น ที่จำเลยฎีกาจะให้คิดเพียง 5 ปี เป็นเรื่องคนงานได้รับความเสียหายในโรงงานของนายจ้างจะยกมาอ้างเป็นตัวอย่างให้รับผิดชอบลงทั้งที่กฎหมายบัญญัติไว้แล้วหาได้ไม่

ส่วนจำนวนเงินค่าอุปการะที่จำเลยโต้เถียงว่าควรจะเป็นเดือนละ 800 บาทนั้น เห็นว่าค่าครองชีพในปัจจุบันผู้ตายต้องจ่ายเลี้ยงครอบครัวอย่างประหยัดก็ตกเดือนละ 1,000 บาทอยู่แล้ว จะให้ชดเชยน้อยกว่านี้หาสมควรไม่ ศาลล่างทั้งสองกำหนดให้ใช้ค่าสินไหมทดแทนรายการนี้เป็นเงิน 132,000 บาท ชอบแล้ว

จำเลยขับรถยนต์โดยประมาททำให้นางทองใบตาย มารดานางทองใบและบุตรผู้เยาว์ของนางทองใบฟ้องเรียกค่าปลงศพและค่าขาดไร้อุปการะ ศาลอุทธรณ์พิพากษาแก้ให้

จำเลยใช้ค่าขาดไร้อุปการะสำหรับมารดานางทองใบ 20,000 บาท สำหรับบุตรนางทองใบ 16,600 บาท จำเลยฎีกา

ศาลฎีกาวินิจฉัยว่า "รายการที่ 2 ค่าขาดไร้อุปการะที่ศาลอุทธรณ์กำหนดมานั้น เป็นการสมควรแล้ว ที่จำเลยฎีกาว่าโจทก์เรียกร้องให้ใช้ค่าสินไหมทดแทนมีกำหนด 10 ปี เป็นระยะเวลาที่นานเกินไป ศาลฎีกาเห็นว่าผู้ตายมีอายุ 28 ปี และโจทก์ (มารดา) อายุ 45 ปี เท่านั้น จึงมีเหตุผลที่โจทก์จะเรียกร้องเช่นนี้ได้โดยหวังว่าผู้ตายจะอุปการะโจทก์ต่อไปหากยังมีชีวิตอยู่ ศาลฎีกาเคยพิพากษาให้ใช้ค่าขาดไร้อุปการะในอนาคตเป็นเวลา 10 ปี มาแล้ว เช่นคำพิพากษาฎีกาที่ 1576/2506 และคำพิพากษาฎีกาในปัจจุบัน ก็ยังคงกำหนดเวลาให้ใช้ค่าขาดไร้อุปการะเป็นระยะเวลา 10 ปี เดินตามแนวคำพิพากษาฎีกาที่ได้วินิจฉัยมาแล้ว เช่นคำพิพากษาฎีกาที่ 174/2528

4) คุณพินิจในการกำหนดค่าขาดไร้อุปการะ

การกำหนดค่าขาดไร้อุปการะศาลพิจารณาถึงฐานะของผู้ตายและฐานะของผู้รับอุปการะ ประกอบทั้งค่าน้ำเงินและผู้ตายเคยอุปการะมาแล้ว

บิดาหรือสามีตาย - กรณีนี้ผู้ตายเป็นผู้หาเลี้ยงครอบครัวมีหน้าที่ต้องอุปการะภริยาอุปการะและให้การศึกษาแก่บุตรทุกคนที่ยังไม่บรรลุนิติภาวะจึงต้องพิเคราะห์ถึงจำนวนบุตรที่ยังต้องอุปการะต่อไปเป็นเวลานานเท่าใด และการเลี้ยงดูครอบครัวเท่าที่เคยเลี้ยงดูมาแล้วประกอบด้วยเพราะเขาเคยได้รับเท่านั้นมาแล้วและถ้าผู้ตายทำกรงานหรือประกอบกิจการ เป็นที่หวังได้ว่าในอนาคตรายได้จะสูงขึ้นหรือกิจการเป็นปึกแผ่นย่อมจะให้การศึกษากับบุตรให้สูงขึ้น เลี้ยงดูดีขึ้น ศาลจะกำหนดให้ไม่น้อยกว่าที่ได้รับในปัจจุบัน หรืออาจเพิ่มเงินกรณีที่เกิดเล็กอยู่ในขณะนี้ แต่ต่อไปโตขึ้นจะต้องให้การศึกษาและเลี้ยงดูมากขึ้นถ้าจำเลยไม่ทำให้บิดาหรือสามีของเขาตาย เขาจะไม่ขาดผู้อุปการะตามจำนวนที่ควรได้รับในอนาคต เช่น

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1169-1170/2509 ผู้ตายเป็นนายทหารอากาศมีเงินเดือน มีบุตรยังไม่บรรลุนิติภาวะกำลังศึกษา 5 คน เคยจ่ายเลี้ยงดูครอบครัวเดือนละ 1,000 บาท ศาลฎีกากำหนดให้เท่าที่ผู้ตายเคยจ่ายเดือนละ 1,000 บาท มีกำหนด 11 ปี จนเด็กบรรลุนิติภาวะเป็นเงินก้อน 132,000 บาท

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 751/2498 ผู้ตายเป็นหัวหน้าครอบครัวหาเลี้ยงชีพในชนบท ศาลกำหนดให้ 36,320 บาท โดยวินิจฉัยว่า "ที่จำเลยคัดค้านว่า ค่าเสียหายของโจทก์เป็นแต่คาดคะเนและมากเกินไปนั้น เห็นว่า เมื่อผู้เป็นหัวหน้าหาเลี้ยงครอบครัวตายลง ผู้อยู่ในครอบครัวต้องเสียหายแน่ ส่วนจะเสียหายมากน้อยเพียงใดนั้น ศาลล่างทั้งสองใช้ดุลพินิจให้จำเลยใช้ค่าเสียหายแก่โจทก์สมด้วยฐานะของโจทก์และนายชัชผู้ตาย ทั้งค่าของน้ำเงินในขณะที่เกิดการเสียหายขึ้น ซึ่งถ้าแยกค่าเสียหายเป็นรายเดือนก็ไม่มากมายประการใด"

ภริยาหรือมารดาตาย - ในกรณีที่มีมารดาตายและบิดาไม่มีหรือตายไปแล้ว มารดาเป็นผู้หาเลี้ยงครอบครัว ศาลจะพิจารณากำหนดให้ตามฐานะของผู้ตายที่เคยเลี้ยงครอบครัวเหมือนดังขาดบิดา แต่ถ้ายังมีบิดาเป็นผู้หาเลี้ยงครอบครัวอยู่ศาลจะกำหนดให้ความเสียหายที่ต้องขาดภริยาไป เช่น ภริยาช่วยหารายได้มาจุนเจือครอบครัว หรือทำงานในกิจการหาเลี้ยงชีพช่วยเหลือสามี ก็กำหนดให้สูงกว่าปกติ เช่น

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 634/2506 และ 789/2502 ศาลฎีกาวินิจฉัยให้จำเลยใช้ค่าขาดไร้อุปการะเป็นเงิน 20,000 บาท ตามค่าของน้ำเงินในขณะนั้นและคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1617/2512 ภริยาเคยช่วยสามีทำการค้าและเก็บเงิน โจทก์เรียกกรังมา 50,000 บาท ศาลชั้นต้นกำหนดให้ 20,000 บาท ศาลอุทธรณ์และศาลฎีกาพิพากษายืน

บุตรตาย - ในกรณีนี้ศาลจะไม่คำนึงว่าบุตรมีรายได้ที่จะเลี้ยงดูครอบครัวหรือไม่เพราะบุตรจะเติบโตเป็นกำลังของครอบครัวในภายหน้า แต่ถ้าบุตรได้เคยส่งเสียมาแล้วก็ประกอบให้กำหนดค่าขาดไร้อุปการะสูงขึ้น เช่น

คำพิพากษาฎีกาที่ 1742/2499 บุตรโศกแล้วมีความประพฤติไม่ดีไม่เคยส่งเสียมารดา มีแต่รับกวจนมารดาไม่คบหาศาลก็กำหนดให้ฐานะที่ขาดไร้อุปการะตามกฎหมายเป็นเงิน 1,000 บาท ตามค่าของน้ำเงินในขณะนั้น

คำพิพากษาฎีกาที่ 22/2502 บุตรเคยส่งเสียให้บิดาเดือนละ 400 บาท แล้วถูกจำเลยขับรชนตาย ศาลตัดสินให้จำเลยใช้ค่าขาดไร้อุปการะปัจจุบัน 4,800 บาท กับอีกเดือนละ 400 บาทในอนาคตเป็นเวลา 10 ปี

คำพิพากษาฎีกาที่ 928/2507 บุตรเคยให้เงินบิดาเดือนละ 300 บาทแล้ว ถูกจำเลยขับรชนตาย ศาลกำหนดให้ใช้เป็นเงินก้อนคิด 10 ปีเป็นเงิน 36,000 บาท

คำพิพากษาฎีกาที่ 215/2513 บุตรได้เงินเดือน 450 บาท ให้บิดาเดือนละ 200 บาท แล้วถูกรชนตาย ศาลคิดให้ 10 ปีเป็นเงิน 24,000 บาท

คำพิพากษาฎีกาที่ 1772/2512 บุตรสาวอายุ 17 ปี และบุตรชายอายุ 14 ปี ของโจทก์ซึ่งรชนตายกันแล้วถูกจำเลยขับรชนตายเป็นทั้งสองคน โจทก์ฟ้องเรียกค่าขาดไร้อุปการะและขาดแรงงานคิดเป็นรายเดือนๆละ 500 บาท มีกำหนด 10 ปี เป็นเงิน 50,000 บาท ศาลฎีกาพิพากษายืนตามศาลล่างทั้งสองให้จำเลยใช้เงินจำนวนนี้แม้ว่าเด็กทั้งสองคนจะไม่มีรายได้ และไม่เคยส่งเสียบิดามารดามาก่อนก็ตาม

คำพิพากษาฎีกาที่ 1576/2506 ผู้ตายเป็นบุตรคนโตของโจทก์ เรียนบัญชีพิเศษ ได้ประกาศนียบัตรการบัญชีชั้นต้นเคยรับราชการเป็นทหารได้ยศสิบตรี มีฝีมือในการตัดเสื้อดี เป็นหัวเรี่ยวหัวแรงร้านตัดเสื้อของโจทก์ แบ่งรายได้จากร้านตัดเสื้อให้โจทก์เดือนละ 750 บาท ลูกจ้างของจำเลยขับรชนตายเป็นบุตรของโจทก์ตาย ซึ่งจำเลยต้องรับผิดชอบผลละเมิดของลูกจ้าง โจทก์ฟ้องเรียกค่าขาดอุปการะเดือนละ 750 บาท มีกำหนด 10 ปี ศาลชั้นต้นเห็นว่าเป็นค่าเสียหายในอนาคตไม่แน่นอนจึงคิดให้ตามสมควรแก่ฐานะและกิจการงานสำหรับรายการนี้เป็นเงิน 40,000 บาท ศาลอุทธรณ์พิพากษายืน ศาลฎีกาวินิจฉัยว่า

เหตุที่ขาดแรงงานของบุตรไปนั้น ผู้ตายมีอายุ 23 ปีแล้ว ไม่มีความผูกพันตามกฎหมายที่จะต้องทำงานให้โจทก์ แต่ก็มีความผูกพันตามกฎหมายที่จะต้องอุปการะ เลี้ยงดูบิดามารดาไม่ว่าจะบรรลุนิติภาวะแล้วหรือไม่ เหตุที่ขาดบุตรผู้ทำรายได้เลี้ยงดูโจทก์ และผู้ตายมีความสามารถมีคณินยมฝีมือตัดเสื้อเป็นพฤติการณ์ที่ศาลวินิจฉัยถึงสำหรับเหตุนี้ด้วย ที่โจทก์เรียกร้องให้ใช้มีกำหนด 10 ปี ก็เป็นความหวังที่มีเหตุผลว่าโจทก์และบุตรผู้ตายน่าจะอยู่ต่อไปได้ถึง 10 ปี เพราะผู้ตายอายุเพียง 23 ปี และโจทก์ก็อายุ 47 ปีเท่านั้น มิใช่ปราศจากเหตุผลและเลื่อนลอยดังจำเลยสู้คดี ศาลฎีกาเห็นควรกำหนดเพิ่มขึ้นให้จำเลยใช้ค่าอุปการะแก่โจทก์เป็นเงิน 50,000 บาท

คำพิพากษาฎีกาที่ 1648/2508 ผู้ตายอายุ 19 ปีเป็นบุตรนายสินธุ์ พรประภา โจทก์ ศาลแพ่งกำหนดค่าขาดไร้อุปการะให้ปีละ 12,000 บาท มีกำหนด 10 ปี เป็นเงิน 120,000 บาท ศาลอุทธรณ์พิพากษายืน จำเลยฎีกาว่าศาลอุทธรณ์กำหนดมากเกินไป ศาลฎีกาวินิจฉัยว่า "เมื่อได้พิจารณาประกอบฐานะของโจทก์แล้วศาลฎีกาเห็นว่า ที่ศาลล่างทั้งสองให้จำเลยใช้เงินค่าสินไหมทดแทนให้โจทก์เป็นเงิน 120,000 บาท เป็นการสมควรแก่ฐานะของโจทก์และนายพลศักดิ์ผู้ตายแล้ว"

การกำหนดค่าขาดไร้อุปการะศาลย่อมกำหนดให้ตามสมควรแก่พฤติการณ์ในเรื่องขาดไร้อุปการะนี้มีใช้ค่านึงเพียงว่าผู้ตายเคยส่งเสียเท่าใด จะต้องพิจารณาว่าผู้ตายมีฐานะอย่างไร เป็นคนมีความรู้มีความสามารถสำเร็จปริญญา หรือไปศึกษาสำเร็จจากต่างประเทศมาจำเลยทำให้บุตรของเขาตายเสียอนาคตอันรุ่งเรืองไปย่อมจะต้องเอามาพิจารณาประกอบด้วยมิฉะนั้นจะกลายเป็นว่า ผู้ตายที่ยังไม่มีรายได้กำลังศึกษาหรือเพิ่งจบมาฐานะเท่ากับเด็กเล็กๆซึ่งไม่มีรายได้เหมือนกันตามพฤติการณ์แล้วย่อมผิดกัน อีกประการหนึ่งฐานะของบิดามารดาย่อมเอามาค่านึงด้วย บิดามารดาที่มีกิจการค้าใหญ่โต หรือเป็นหัวเรี่ยวหัวแรงแทนที่บิดามารดาเมื่อชราไม่ควรค่านึงว่าจะตกหนักแก่จำเลย เพราะมิได้พิจารณาฐานะยากดีมีจนของจำเลยในการที่จะให้ใช้ค่าสินไหมทดแทน

แต่เดิมศาลเคยกำหนดให้จ่ายค่าสินไหมทดแทนเป็นรายเดือนเช่นคำพิพากษา

ฎีกาที่ 292/2502 ต่อมาศาลฎีกาได้วินิจฉัยในคำพิพากษาฎีกาที่ 928/2507 ว่า "สำหรับ คำสินไหมทดแทนการที่โจทก์ขาดไร้อุปการะนั้น เห็นว่าการบังคับให้จำเลยชำระแก่โจทก์ เป็นรายเดือนเป็นเวลา 10 ปี ดังที่ศาลชั้นต้นพิพากษาเป็นการยิ่งยากมาก ควรกำหนดให้ ชำระคราวเดียวที่ว่าเป็นการยุ่งยากนั้น การชำระต้องนำเงินมาวางศาลเป็นคราวๆ โจทก์ ต้องมาขอรับจากศาลเป็นการเพิ่มภาระให้แก่โจทก์และศาลประการหนึ่ง ประการที่สองการ กำหนดให้จ่ายเป็นรายเดือนเป็นการจำกัดจำนวน ถ้ามีเหตุพิเศษเช่นเจ็บป่วยหรือเสียค่า เหมอมเป็นเงินก้อน เป็นการเดือดร้อนแก่ฝ่ายรับเพราะเมื่อบิดาหรือผู้หาเลี้ยงครอบครัวมีชีวิตอยู่ เขามีหน้าที่จ่ายเขาอาจจ่ายได้หรือหามาจ่ายได้ไม่จำกัดว่าจะต้องเป็นเดือนละเท่า นั้นเท่านั้นตายตัว แต่เมื่อคำนวณแล้วจ่ายเป็นรายเดือนเอารายจ่ายที่เสียเป็นเงินก้อนมาหาร เฉลี่ยด้วย ประการที่สามถ้าจำเลยผิคนัดไม่วางศาลก็ต้องมาร้องขอให้ศาลบังคับ ซึ่งเป็นการบังคับให้วางให้ใช้ได้ทั้งก่อนอยู่แล้วไม่จำเป็นจะต้องให้ผิคนัดในการผ่อนชำระอีกชั้นหนึ่ง เพราะหนี้ละเมิดถือว่าผิคนัดมาแต่วันทำละเมิดตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 206 ประการที่สี่ก็คือการกำหนดให้ใช้เป็นรายเดือนอีกตั้งหลายปีจำเลยยกย้ายถ่ายเททรัพย์สินสมบัติไม่มีให้โจทก์ยึดหรือฐานะของจำเลยอาจเปลี่ยนแปลงไปจนไม่มีจะให้ให้โจทก์ หรือ กลายเป็นบุคคลล้มละลายโจทก์ต้องไปขอชำระหนี้กลายเป็นว่าคำสินไหมทดแทนที่ศาลกำหนด จำนวนที่สมควรนั้นแล้วจะต้องลดน้อยลงไปเป็นจำนวนที่ไม่สมควรหรือไม่ได้เลย ถ้าศาล กำหนดให้เป็นเงินก้อนเสียแต่แรก โจทก์อาจยึดทรัพย์ขายทอดตลาดเอาเงินชำระหนี้ได้ใน เวลาที่ลูกหนี้ยังมีหลักฐานอยู่ เหตุนี้จึงควรกำหนดให้โจทก์ได้รับชดใช้อันเป็นการทำให้ทด แทนความเสียหายนั้นได้ คือให้ใช้เป็นเงินก้อนตั้งแต่คำพิพากษาฎีกาที่ 928/2507 เป็นต้น มา ศาลคงพิพากษาให้จำเลยใช้คำสินไหมทดแทนเป็นเงินก้อนตลอดมาจนบัดนี้ เช่น ในคำ พิพากษาฎีกาที่ 1411-1412/2524 จำเลยฎีกาว่าชอบที่จะให้จำเลยชดใช้ค่าขาดไร้อุปการะ เป็นรายเดือน ศาลฎีกาได้วินิจฉัยเช่นเดียวกันว่าการบังคับให้จำเลยชำระเป็นรายเดือน นานถึง 10 ปี ย่อมเป็นการยุ่งยากจึงควรกำหนดให้ชำระในคราวเดียว และคำพิพากษาต่อ มาฎีกาพิพากษาให้ใช้เป็นเงินก้อนเช่นเดียวกัน เช่นคำพิพากษาฎีกาที่ 174/2528

1.3 ค่าขาดแรงงาน

ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 445 ในกรณีทำให้เขาถึงตาย ถ้าผู้ต้องเสียหายมีความผูกพันตามกฎหมายจะต้องทำการงานให้เป็นคุณแก่บุคคลภายในครัวเรือน หรืออุตสาหกรรมของบุคคลภายนอก บุคคลภายนอกเรียกค่าสินไหมทดแทนที่ต้องเสียหายขาดแรงงานเพราะผู้ทำละเมิดทำให้เสียหายถึงตายได้ ค่าขาดแรงงานในมาตรานี้มี 2 อย่างคือ ขาดแรงงานในครัวเรือนอย่างหนึ่งและขาดแรงงานในอุตสาหกรรมของบุคคลภายนอกอีกอย่างหนึ่ง

1) ขาดแรงงานในครัวเรือน

ผู้เสียหาย คือผู้ตายต้องมีความผูกพันตามกฎหมายที่จะต้องทำการงานในครัวเรือนให้แก่คนอื่น ความผูกพันตามกฎหมายต้องมีกฎหมายบัญญัติให้ทำงานให้คนอื่นกรณีอย่างนี้ได้แก่มาตรา 1435 "สามีภริยาต้องช่วยเหลืออุปการะเลี้ยงดูกัน" มาตรา 1539 "ผู้ใช้อำนาจปกครองมีสิทธิ (3) ให้บุตรทำงานตามสมควรแก่ความสามารถและฐานะานุรูป" ศาลฎีกาเคยวินิจฉัยว่า ค่าขาดแรงงานในครัวเรือน หรือในครอบครัวก็เป็นการขาดไร้อุปการะอย่างหนึ่งเช่นกัน

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 2361/2515 ศาลฎีกาวินิจฉัยเรื่องค่าสินไหมทดแทนในประเด็นนี้ว่า "สำหรับประเด็นข้อ 6 ข้อเท็จจริงที่โจทก์นำสืบฟังได้ว่า เมื่อครั้งนางละม่อมมีชีวิตอยู่ เป็นแม่บ้านจัดการบ้านเรือนด้วยตนเอง พอนางละม่อมถึงแก่กรรม โจทก์ต้องจ้างคนทำงานแทนนางละม่อม 2 คน ทำหน้าที่ซักผ้า ตักน้ำ ถางหญ้า คนหนึ่ง และทำครัวกวาดถูบ้านอีกคนหนึ่งเป็นการขาดแรงงาน ศาลฎีกาเห็นว่า โจทก์มีสิทธิเรียกค่าสินไหมทดแทนในกรณีนี้ได้ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 443 วรรคท้าย ประกอบด้วยมาตรา 1453 วรรคท้าย แต่เนื่องจากนายสว่างโจทก์ได้สมรสใหม่เมื่อเดือนมีนาคม 2509 หลังจากนั้นโจทก์จึงไม่เดือดร้อนในเรื่องดังกล่าว โจทก์จึงเรียกค่าเสียหายได้เพียง 16 เดือนเท่านั้น และศาลฎีกาเห็นสมควรให้ค่าสินไหมทดแทนแก่โจทก์เฉพาะที่จ้างหญิงเป็นเงินเดือน

ละ 300 บาท มีกำหนด 16 เดือน จึงเป็นเงินทั้งสิ้น 4,800 บาท ส่วนที่จ้างชายนั้นเห็นว่า แม้ว่าในระหว่างนางละม่อมมีชีวิต งานตักน้ำ ถางหญ้า คงไม่ใช่กิจวัตรและงานประจำของผู้ตายแน่ ค่าจ้างที่เสียไปส่วนนี้จึงไม่ควรให้จำเลยต้องรับผิดชอบใช้"

จำเลยชั้นบรรณโจทก์ต้องพิจารณาตลอดชีวิตและชนภริยาโจทก์ถึงแก่ความตายโจทก์ฟ้องเรียกค่าขาดแรงงานในการที่ภริยาตายเพราะจำเลยทำละเมิดได้ ก่อนเกิดเหตุโจทก์เปิดร้านตัดเสื้ออยู่ที่สามแยกกรุงธนโดยโจทก์เป็นเจ้าของร้านและเป็นช่างเอง นางรินจงภริยาโจทก์เป็นผู้ช่วย นางรินจงเย็บเสื้อได้วันละ 4 ตัว ค่าจ้างเย็บตัวละ 35 บาท มีรายได้วันละ 160 บาท ตัวโจทก์เองได้รับอันตรายสาหัสถึงพิการจนต้องเลิกร้านตัดเสื้ออันเป็นความทุกข์เดือดร้อนยิ่งในครอบครัว ศาลชั้นต้น กำหนดให้จำเลยใช้ค่าขาดไร้อุปการะและขาดแรงงานในครอบครัวปีละ 36,500 บาท 10 ปี เป็นเงิน 365,000 บาท ซึ่งศาลฎีกาเห็นสมควรที่ศาลอุทธรณ์พิพากษาแก้ลดเหลือ 120,000 บาท ศาลฎีกาไม่เห็นพ้องพิพากษาแก้ให้เป็นไปตามคำพิพากษาศาลชั้นต้น

2) ขาดแรงงานในอุตสาหกรรมของบุคคลภายนอก

สัญญาจ้างแรงงานย่อมสิ้นสุดเมื่อลูกจ้างตาย แม้ในกรณีจ้างทำของถ้าสาระสำคัญแห่งสัญญาอยู่ที่ความรู้ความสามารถของตัวผู้รับจ้างสัญญาจ้างก็ระงับเหมือนกัน เหตุใดจะให้คนภายนอกเรียกค่าแรงงานได้ แต่ก็มีเหตุผลที่จะให้ผู้ละเมิดรับผิดชอบได้เหมือนกัน ถ้าผู้ตายทำสัญญาจะทำการงานเพื่อผลสำเร็จของงานที่ต้องใช้ความสามารถแล้วทำงานนั้นไม่ได้โดยตกเป็นผู้ไม่สามารถทำงานนั้นต่อไปได้เพราะความผิดของตนสัญญานั้นไม่สิ้นสุดผู้รับมรดกยังต้องรับผิดชอบมรดกชดเชยค่าเสียหายตามมาตรา 606 เมื่อจำเลยทำให้ผู้ตายไม่สามารถทำงานนั้นต่อไปได้ จำเลยก็ควรรับผิดชอบ

1.4 ค่าเสียหายในระหว่างป่วยเจ็บ ยังไม่ตายทันที

ตามมาตรา 443 วรรคสองบัญญัติว่า ถ้ามิได้ตายทันที ค่าสินไหมทดแทน ได้แก่ ค่ารักษาพยาบาลรวมทั้งค่าเสียหายที่ต้องขาดประโยชน์ทำมาหาได้เพราะไม่สามารถประกอบการทำงานนั้นด้วย ซึ่งจะได้กล่าวถึงในกรณีของความเสียหายแก่ร่างกาย

1.5 ค่าเสียหายอย่างอื่น

ในกรณีทำให้เขาถึงตายคุณพินิจที่ผ่านมาของศาลเห็นว่ามาตรา 443 ได้กำหนดค่าสินไหมทดแทนควรจะได้แก่อะไรบ้าง ดังนั้นค่าเสียหายอย่างอื่นอันเนื่องมาจากความตายของผู้เสียหายนอกจากที่กฎหมายกำหนดไว้จึงเรียกร้องไม่ได้ เช่น ค่าสูญเสียบิดามารดา สามีหรือภริยา หรือสูญเสียบุตร ค่าเศร้าโศกเสียใจ ทำให้ว่าเหว่เหล่านี้เป็นความเสียหายทางจิตใจกฎหมายมิได้บัญญัติให้เรียกร้องได้ และศาลเห็นว่าจะอาศัยมาตรา 438 ก็ไม่ได้ เพราะมาตรา 443 กำหนดค่าสินไหมทดแทนเป็นการเฉพาะกรณีไว้แล้ว

เรื่องนี้เป็นข้อที่โต้เถียงกันว่าทำไมจึงเรียกร้องค่าสินไหมทดแทนไม่ได้เพราะความสูญเสียบิดา มารดา ภริยา สามี หรือบุตร เป็นความเสียหายจริงๆ ยิ่งกว่าเงินทอง อย่างไรก็ตามศาลฎีกาเคยวินิจฉัยไว้ในคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 683/2462 ว่า "การกำหนดค่าสินไหมทดแทนในคดีเช่นนี้ที่จะพยายามกำหนดให้คุ้มกับการเสียหายที่โจทก์ได้รับคือได้เสียชีวิตสามีและบิดาซึ่งเป็นที่รักเป็นผู้อุปถัมภ์ไปนั้นเป็นอันไม่สำเร็จเพราะชีวิตมนุษย์เป็นสิ่งที่กะราคามีได้" และคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 292/2502 วินิจฉัยว่าค่าที่โจทก์ต้องสูญเสียบุตรเพราะจำเลยทำละเมิดไม่ต้องด้วยค่าสินไหมทดแทนลักษณะใด ในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ตลอดจนคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 789/2502 วินิจฉัยว่า ส่วนค่าเสียหายทางจิตใจเพราะเกิดว่าเหว่สูญเสียภริยาผู้เคยปฏิบัติให้ชีวิตโจทก์มีความสุขนั้น ศาลฎีกาได้เคยวินิจฉัยในคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1742/2499 ซึ่งวินิจฉัยโดยที่ประชุมใหญ่ว่าไม่มีบทกฎหมายให้เรียกร้องเพื่อทุกข์โศกมันส์ได้

2. การกำหนดค่าสินไหมทดแทนกรณีทำละเมิดให้เสียหายแก่ร่างกาย

มาตรา 444 บัญญัติว่า " ในกรณีทำให้เขาเสียแก่ร่างกายหรืออนามัยนั้นผู้เสียหายชอบที่จะได้ชดเชยค่าเสียหายอันตนต้องเสียไป และค่าเสียหายเพื่อการที่เสียความสามารถประกอบการทำงานสิ้นเชิงหรือแต่บางส่วนทั้งในปัจจุบันและในเวลาอนาคตด้วย

ถ้าในเวลาพิพากษาคดีเป็นพันวิสัยจะหยั่งรู้ได้แน่ว่า ความเสียหายนั้นได้มี แท้จริงเพียงใด ศาลจะกล่าวในคำพิพากษาว่ายังสงวนไว้ซึ่งสิทธิที่จะแก้ไขคำพิพากษานั้นอีก ภายในระยะเวลาไม่เกินสองปีก็ได้"

มาตรา 446 บัญญัติว่า "ในกรณีทำให้เขาเสียหายแก่ร่างกายหรืออนามัยก็ดี ในกรณีทำให้เขาเสียเสรีภาพก็ดี ผู้ต้องเสียหายจะเรียกร้องเอาค่าสินไหมทดแทนเพื่อความเสียหายอย่างอื่นมิใช่ตัวเงินด้วยอีกก็ได้ สิทธิเรียกร้องอันนี้ไม่อาจโอนกันได้และตกสืบไปถึงทายาท เว้นแต่สิทธินั้นจะได้รับสภาพกันไว้โดยสัญญา หรือเริ่มฟ้องคดีตามสิทธินั้นแล้ว..

อนึ่งหญิงที่ต้องเสียหายเพราะผู้ใดทำผิดอาญาเป็นทุศศีลธรรมแก่ตน ย่อมมีสิทธิเรียกร้องทำนองเดียวกันนี้"

กรณีทำให้เสียหายแก่ร่างกายหรืออนามัย เรียกว่าเสียหายได้ดังนี้

- 1) ค่ารักษาพยาบาล และค่าใช้จ่าย
- 2) ค่าขาดประโยชน์นำมาหาได้ในระหว่างเจ็บป่วย
- 3) ค่าเสียความสามารถประกอบการทำงานในเวลาอนาคต
- 4) ค่าแรงงานในครัวเรือนหรืออุตสาหกรรมของบุคคลภายนอก
- 5) ความเสียหายอย่างอื่นอันมิใช่ตัวเงิน

2.1 ค่ารักษาพยาบาลและค่าใช้จ่ายจำเป็น

เมื่อร่างกายเสียหายโดยการทำเลเมิด เป็นผลให้ร่างกายป่วยเจ็บ ต้องมีการรักษา ซึ่งการรักษาโดยปกติมักรักษาในโรงพยาบาล สุขศาลา คลินิกแพทย์ ฯลฯ ต้องเสียค่าใช้จ่ายในการรักษาตลอดจนสิ่งจำเป็นที่ต้องใช้ในโรงพยาบาล และค่าที่พักอาศัยของบุคคลที่ปรณนบัติเฝ้าไข้ถ้าอยู่ร่วมกับคนไข้ไม่ได้และจำต้องพักแรม เช่นนั้นถือว่าเป็นค่าใช้จ่ายอันจำเป็นในการรักษาพยาบาล ค่ารักษาพยาบาลนั้นหากมีความจำเป็นต้องรักษาต่อไป เพราะยังไม่หายเป็นปกติต้องบำรุงพักฟื้นเสียค่าใช้จ่ายไปเท่าไรก็ยังเป็นการรักษาพยาบาลอยู่แม้จะออกจากโรงพยาบาลแล้วก็ตาม

ค่ารักษาและค่าใช้จ่าย เป็นหน้าที่ของโจทก์จะต้องแสดงให้ศาลเชื่อได้ว่าได้จ่ายไปเป็นจำนวนเท่าใด เพราะ เป็นกรณีที่จะได้รับการชดเชยเท่าที่ต้องเสียไปมิใช่ความเสียหายที่จะคำนวณให้ได้เหมือนค่าสินไหมทดแทน ค่าขาดประโยชน์ทำมาหาได้ในระหว่างเจ็บป่วย ค่าเสียความสามารถประกอบการงานในอนาคต ค่าแรงงานในครัวเรือน ฯลฯ เพราะมาตรา 444 บัญญัติไว้ว่า " ชดเชยค่าเสียหายอันตนต้องเสียไป " แต่ถ้าโจทก์สามารถพิสูจน์ได้ว่า ได้เสียไปจริงเป็นแต่ไม่มีหลักฐานแสดงว่าเสียไปจำนวนเท่าไร ศาลอาจประมาณการกำหนดจำนวนเงินให้จำเลยชดเชยตามความเหมาะสม ดังตัวอย่างคำพิพากษาศาลฎีกา ดังนี้

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 450/2516 เมื่อโจทก์ออกจากโรงพยาบาลแล้ว ต้องชื้อยามารักษาอีกตามคำสั่งแพทย์ แม้ไม่มีใบเสร็จมาแสดงก็น่าเชื่อว่าโจทก์ต้องชื้อยามารักษาจริง ศาลชั้นต้นและศาลอุทธรณ์กำหนดค่ายาให้ 1,000 บาท พอเหมาะสมแล้ว

ในกรณีผู้เสียหายมีองค์กรที่ทำงานที่ช่วยเหลือค่ารักษาพยาบาลไม่ใช่ผู้เสียหายไม่ต้องเสียค่ารักษาพยาบาลเป็นแต่ว่าเสียไปแล้วมาเบิกเงินช่วยเหลือได้ เป็นการช่วยเหลือส่วนตัว ไม่ใช่ใช้ค่าสินไหมทดแทนแทนผู้กระทำความผิด ผู้เสียหายมีสิทธิฟ้องเรียกร้องได้เต็มจำนวนที่เสียไป

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 2455/2515 (ที่ประชุมใหญ่) เมื่อโจทก์เบิกค่ารักษาพยาบาลจากทางราชการแล้ว โจทก์ก็ยังมีสิทธิที่จะเรียกร้องเอาจากจำเลยที่ 1 เพราะสิทธิของโจทก์ที่จะได้รับเงินค่ารักษาพยาบาลเป็นสิทธิที่รัฐกำหนดให้แก่ข้าราชการ ไม่เกี่ยวกับความรับผิดชอบของจำเลยที่ 1

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1145/2512 ลูกจ้างของจำเลยที่ 1 ขับรถยนต์โดยประมาทชนเด็กชายสมศักดิ์บุตรโจทก์บาดเจ็บสาหัสถึงทุพพลภาพ โจทก์ฟ้องเรียกค่าเสียหาย ทั้งค่ารักษาพยาบาล ค่าเสียความสามารถประกอบการงานในอนาคต เพราะขาดทั้งสองข้าง และค่าที่ต้องสูญเสียขาดความสำราญตลอดชีวิต

ศาลชั้นต้นให้จำเลยใช้ค่าเสียหาย 105,853 บาท โดยวินิจฉัยว่าโจทก์มีอำนาจฟ้องเรียกค่าเสียหายในนามของตนเอง และฟ้องของโจทก์เป็นการฟ้องแทนเด็กชายสมศักดิ์ผู้เยาว์ในฐานะผู้แทนโดยชอบธรรม

ศาลอุทธรณ์เห็นว่าสำหรับค่าเสียหายเสียความสามารถในอนาคตของบุตรโจทก์คิดมาเป็นเงิน 80,000 บาท โจทก์ฟ้องมาในฐานะส่วนตัวไม่ได้ฟ้องในฐานะแทนบุตร ค่าเสียหาย 80,000 บาทนี้ เป็นค่าเสียหายซึ่งเด็กชายสมศักดิ์บุตรโจทก์ได้รับโดยตรง จำเลยจึงไม่ต้องรับผิดชอบในเงินจำนวนนี้ให้หักเงินจำนวนนี้ออกเสีย

ศาลฎีกาวินิจฉัยว่าในฐานะโจทก์เป็นบิดาของเด็กชายสมศักดิ์ย่อมมีหน้าที่อุปการะเลี้ยงดูและให้การศึกษาตามสมควรแก่บุตรในระหว่างเป็นผู้เยาว์ เมื่อบุตรถูกจำเลยที่ 4 ขับรถยนต์ชนจนได้รับบาดเจ็บสาหัส โจทก์มีหน้าที่ต้องรักษาพยาบาลจนบุตรพ้นอันตราย ในการรักษาพยาบาล โจทก์ต้องเสียค่าใช้จ่ายต่าง ๆ ค่าใช้จ่ายนี้เป็นค่าเสียหายที่โจทก์ได้รับโดยตรง โจทก์จึงมีอำนาจฟ้อง

สำหรับคำฟ้องของโจทก์ศาลฎีกาเห็นว่าแม้ในช่องคู่ความจะไม่ได้บรรยายว่าฟ้องว่าเรียกค่าเสียหายแทนบุตรในฐานะผู้แทนโดยชอบธรรมก็ดี แต่โจทก์ก็ได้บรรยายไว้ในตอนต่อไปว่า โจทก์เป็นบิดาและผู้แทนโดยชอบธรรมของบุตรไว้ ขอให้จำเลยร่วมกันชดเชยค่าเสียหายที่โจทก์ได้รับเป็นส่วนตัวจำนวนหนึ่ง และเสียความสามารถประกอบอาชีพในอนาคตเป็นจำนวนเงิน 80,000 บาท จำนวนหนึ่งตามคำบรรยายฟ้องเข้าใจได้ว่าโจทก์ฟ้องสองฐานะจำเลยจึงต้องร่วมกันรับผิดชอบชดเชยค่าเสียหายของบุตรโจทก์จำนวน 80,000 บาท แก่โจทก์อีกจำนวนหนึ่งด้วย

2.2 ค่าขาดประโยชน์ทำมาหาได้ในระหว่างเจ็บป่วย

ความในวรรคสองมาตรา 433 บัญญัติว่า "ถ้ามิได้ตายในทันที ค่าสินไหมทดแทน ได้แก่ ค่ารักษาพยาบาล รวมทั้งค่าเสียหายที่ต้องขาดประโยชน์ทำมาหาได้ เพราะไม่สามารถประกอบกรงานนั้นด้วย"

และความในวรรค 1 มาตรา 444 บัญญัติว่า "ในกรณีทำให้เสียหายแก่ร่างกายหรืออนามัยนั้น ผู้ต้องเสียหายชอบที่จะได้ชดเชยค่าใช้จ่ายอันตนต้องเสียไปและค่าเสียหายเพื่อการที่เสียความสามารถประกอบการทำงานสิ้นเชิง หรือแต่บางส่วนทั้งในเวลาปัจจุบัน และในเวลาอนาคตด้วย"

ดังนั้นเหตุที่ร่างกายเจ็บป่วยเพราะถูกทำละเมิด ถ้าถึงขนาดต้องรักษาพยาบาลในโรงพยาบาลหรือสถานการแพทย์แห่งใดๆระหว่างที่เข้ารักษาพยาบาลไปทำการงานไม่ได้ย่อมแสดงว่าไม่สามารถประกอบการทำงาน และเสียความสามารถประกอบการทำงานในเวลาปัจจุบันควบคู่กันไป เพราะบาดแผลที่ร่างกายทำให้เจ็บปวดหรือระคายเคืองทำให้เคลื่อนไหวร่างกายส่วนใดไม่ได้ก็เป็นกรเสียความสามารถและไม่สามารถเช่นเดียวกันถ้ามีการงานที่กำลังทำอยู่ และเป็นงานที่ได้ประโยชน์ เมื่อขาดการทำงานนั้นก็ย่อมขาดประโยชน์หรือถ้ายังไม่มีกรงานที่ได้ประโยชน์ แต่ก็อาจหางานอื่นทำได้หรือประกอบธุรกิจใดๆได้ ถ้าจำเลยไม่ทำให้เขาเจ็บป่วยจัดเข้ากรณีเสียความสามารถประกอบการทำงานในปัจจุบัน ซึ่งศาลอาจกำหนดค่าให้ตามรายได้ที่ขาดไปหรือถ้าไม่มีรายได้ที่แท้จริง ก็อาจกำหนดตามจำนวนที่สมควรตามฐานะของบุคคลผู้เจ็บป่วย แต่ตามตัวอย่างคำพิพากษากฎีกาในกรณีที่เสียความสามารถประกอบการทำงานมักจะเรียกเอาเป็นเงินก้อนหนึ่งรวมทั้งในเวลาปัจจุบันและอนาคตด้วย กรณีที่ขาดประโยชน์ในระหว่างเจ็บป่วย มีแนวคำพิพากษากฎีกา ดังนี้

คำพิพากษากฎีกาที่ 974/2496 โจทก์เป็นช่างถ่ายภาพยนตร์ได้ตกลงรับจ้างบริษัทศรีบูรพาภาพยนตร์ถ่ายภาพยนตร์เรื่องหนึ่งมีกำหนด 5 เดือน ค่าจ้างเดือนละ 1,500 บาท เสร็จถ่ายภาพยนตร์เรื่องนี้แล้ว บริษัทจะจ้างเป็นช่างถ่ายภาพยนตร์ประจำเงินเดือนๆ ละ 3,000 บาท จำเลยขับรถประมาทชนรถยนต์โดยสารประจำทางที่โจทก์นั่งมา ทำให้แขนขากระดูกหักหลายแห่งพิการตลอดชีวิต โจทก์ฟ้องเรียกค่าสินไหมทดแทนมีค่ารักษาพยาบาล ค่าขาดประโยชน์ในระยะปัจจุบัน คือขาดเงินเดือนระหว่างรักษาตัว 27 วัน 1,350 บาท กับขาดประโยชน์ที่รับจ้างถ่ายภาพยนตร์ทั้งเรื่อง 5 เดือน 7,500 บาท และค่าขาดประโยชน์ในอนาคตที่จะทำงานได้เงินเดือน เดือนละ 3,000 บาท ขอกิจ 1 ปี เป็นเงิน 36,000 บาท กับค่าเสียหายถึงพิการ 20,000 บาท รวม 90,106 บาท

ศาลชั้นต้นพิพากษา ให้ค่าแชนพิกการประกอบอาชีพไม่ได้ตลอดชีวิตเท่าที่โจทก์ขอ 20,000 บาท กับค่ารักษาพยาบาล ส่วนค่าขาดรายได้ในระหว่างรักษาพยาบาลได้คิดในรายการแชนพิกการแล้ว จะเรียกค่าเสียหายส่วนนี้อีกไม่ได้

ศาลอุทธรณ์เห็นว่า ค่าเสียหายในอนาคตที่ศาลชั้นต้นกะมาสมควรแล้ว แต่โจทก์ควรได้ค่าเสียหายในการถ่ายภาพยนต์เป็นค่าเสียหายในปัจจุบันอีกด้วย เห็นสมควรกำหนดให้อีก 2,000 บาท โจทก์ไม่ฎีกาเรื่องค่าเสียหายต่อไปจำเลยฎีกาฝ่ายเดียว ศาลฎีกาเห็นว่าโจทก์มีอาชีพในการถ่ายภาพยนต์ และได้มีผู้ว่าจ้างโจทก์ไว้ โจทก์ต้องขาประโยชน์ไปทั้งปัจจุบันและอนาคตเป็นประโยชน์ปรากฏชัดว่า โจทก์ชอบจะได้โดยตรง จึงพิพากษายืนยัน และคำพิพากษาศาลฎีกาต่อมาวินิจฉัยว่าร่างกายพิการ เป็นความเสียหายตามมาตรา 446 และการที่เสียความสามารถประกอบการงาน เพราะร่างกายพิการในอนาคตเป็นความเสียหายในมาตรา 444 โจทก์ชอบที่จะได้รับทั้งสองทางไม่ซ้ำกัน

2.3 ค่าเสียความสามารถประกอบการงานในเวลาอนาคตโดยสิ้นเชิงหรือบางส่วน

การจะเสียความสามารถประกอบการงาน ที่เกิดจากร่างกายพิการ เช่น เสียแขน เสียขา หรือแขนขาใช้การดั่งเดิมไม่ได้ เป็นอัมพาต หรือทุพพลภาพ การจะกำหนดค่าสินไหมทดแทน ศาลจะพิเคราะห์ถึง ความสามารถและวิชาชีพ ประโยชน์ในการงานที่เคยทำมาระยะเวลาในอนาคตที่จะให้ต่อไปนานเท่าใด

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 786/2496 จำเลยขับรถชนเด็กหญิงสมสวาทบาดเจ็บสาหัส ต้องรักษาตัวนาน 70 วันเศษ แพทย์ต้องตัดขาออกไปข้างหนึ่ง ทำให้เด็กหญิงสมสวาทต้องขาดความสุขสำราญไปตลอดชีวิต โจทก์ฟ้องเรียกค่าสินไหมทดแทนเป็นเงิน 20,000 บาท และเรียกค่าอุปการะเลี้ยงดูเดือนละ 150 บาท เป็นเวลา 20 ปี เป็นเงิน 36,000 บาท (ค่าอุปการะเลี้ยงดู ที่โจทก์ฟ้องนี้มีความหมายว่าต้องเสียความสามารถประกอบการงานหาเลี้ยงชีพด้วยตนเองมิได้โจทก์จึงต้องให้ เงินเลี้ยงชีพทดแทน)

ศาลแพ่งวินิจฉัยว่า ค่าเสียหาย 20,000 บาท ที่โจทก์เรียกเพราะเด็กหญิงสมสวาทถูกรถจำเลยชนจนต้องตัดขาข้างหนึ่ง จะคิดเป็นเงินราคาเท่าใดก็ไม่คุ้มกันจึงเห็นสมควรแล้วแต่ที่เรียกค่าอุปการะเลี้ยงดูจนกว่าเด็กหญิงสมสวาทจะมีอายุ 30 ปี นั้นเห็นว่าโจทก์เรียกเกินไป และเรียกถึงเด็กอายุครบ 30 ปี เป็นการไม่ถูกต้อง ควรคิดค่าอุปการะให้เพียงเดือนละ 100 บาทจนกว่าจะบรรลุนิติภาวะเท่านั้น พิพากษาให้จำเลยใช้ค่าสินไหมทดแทน 20,000 บาทและจ่ายค่าอุปการะเลี้ยงดูแก่โจทก์ 13,500 บาท ศาลอุทธรณ์พิพากษายืน จำเลยฎีกาว่าโจทก์ฟ้องเรียกทั้งค่าสินไหมทดแทน (คือค่าเสียหาย) และค่าอุปการะเลี้ยงดูในภายหน้า (คือค่าเสียความสามารถประกอบการทำงานในอนาคต) ได้หรือไม่

ศาลฎีกาวินิจฉัยว่ากรณีละเมิดทำให้เสียหายแก่ร่างกายนั้น ผู้ทำละเมิดจะต้องเสียค่าเสียหายเพื่อการที่ผู้เสียหายเสียความสามารถประกอบการทำงานทั้งในเวลาปัจจุบันและในเวลาอนาคตให้ผู้เสียหายด้วย ฉะนั้นการที่โจทก์เรียกค่าเสียหายในอนาคตจึงมีสิทธิเรียกได้ตามมาตรา 444 และค่าสินไหมทดแทนที่ศาลทั้งสองกำหนดให้จำเลยรับผิดชอบ เห็นว่าเป็นจำนวนพอสมควรแล้ว

การที่ผู้เสียหายต้องเสียหายไปข้างหนึ่ง เป็นความเสียหายแก่ร่างกายที่คิดเป็นตัวเงินไม่ได้ มีสิทธิเรียกได้ตามมาตรา 446 และการที่เสียหายนั้นเองทำให้เสียความสามารถประกอบการทำงานที่จะหาเงินมาเลี้ยงชีพ ถ้าจำเลยไม่ทำละเมิดให้ต้องถูกตัดขา เด็กหญิงสมสวาทก็สามารถที่จะประกอบการทำงานเมื่อเติบโตขึ้น จะทำการค้าหรือรับจ้างก็มีทางได้เงินมาเลี้ยงชีพเป็นความเสียหายที่คิดเป็นตัวเงินได้และมีสิทธิเรียกได้ตามมาตรา 444 ไม่เป็นการเรียกซ้ำกัน ศาลฎีกาได้วินิจฉัยไว้แล้วดังคำพิพากษาศาลฎีกาข้างต้นและคำพิพากษาศาลฎีกาต่อไปนี้

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1895/2521 จำเลยขับรถโดยประมาทชนโจทก์ขณะกำลังเดินข้ามถนนลาดเจ็บสาหัส โจทก์ทำงานอาชีพเป็นช่างก่อสร้าง การที่ถูกรถชนกระดูกรอบเข่าซ้ายแตกเป็นชิ้นเล็กชิ้นน้อย แพทย์ลงความเห็นว่า แม้แผลจะหายแล้วก็เดินไม่ได้สะดวก จะพิการตลอดไป โจทก์ฟ้องเรียกค่าเสียหายในการที่ขาพิการและเสียความสามารถประกอบ

การงานในอนาคต ศาลชั้นต้นและศาลอุทธรณ์กำหนดให้จำเลยใช้ค่าสินไหมทดแทนอย่างละ 30,000 บาท

จำเลยฎีกาว่า โจทก์ได้รับค่าเสียหายที่ต้องขาดประโยชน์ไม่สามารถประกอบอาชีพอยู่แล้ว จึงไม่มีสิทธิได้รับค่าบาดเจ็บทุพพลภาพตลอดชีวิตเพราะเป็นค่าเสียหายที่ซ้ำกัน ศาลฎีกาวินิจฉัยว่า ผลการละเมิดของจำเลยทำให้โจทก์เสียหายโดยทุพพลภาพตลอดชีวิต และทำให้ไม่สามารถประกอบกรงานอาชีพได้ตลอดชีวิตอีกด้วย โจทก์จึงเรียกค่าเสียหายที่เสียความสามารถประกอบอาชีพได้ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 444 และความทุพพลภาพที่เกิดขึ้นยังเข้ากรณีเป็นความเสียหายแก่ร่างกายของโจทก์ด้วยตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 446 โจทก์จึงเรียกค่าเสียหายได้ทั้งสองประการไม่ซ้ำกันที่ศาลอุทธรณ์กำหนดให้โจทก์ได้รับค่าขาดประโยชน์งานอาชีพ และค่าความทุพพลภาพตลอดชีวิตอย่างละ 30,000 บาท เหมาะสมแก่ความเสียหายและโจทก์แล้วพิพากษายืน

ค่าเสียความสามารถประกอบกรงานในอนาคต ตามคำพิพากษาที่ตัดสินมามีกำหนดโดยอาศัยมาตรา 438 คือกำหนดตามสมควรแก่พฤติการณ์ไม่ได้คำนวณระยะเวลาและประโยชน์ที่ควรได้รับต่อเดือนเพราะไม่มีข้อเท็จจริงเหมือนค่าขาดไร้อุปการะว่าเคยให้มาเท่าใดจะให้อีกนานเท่าใด รายได้ที่ไม่เคยให้มาก่อนศาลก็กำหนดตามฐานะของผู้ตายและผู้ขาดไร้อุปการะ ส่วนค่าขาดประโยชน์จะเอางานใดมากำหนดก็ได้ไม่ได้เพราะพิการแล้วไม่มีใครจ้าง หรืออาจเป็นการประกอบธุรกิจของตนเอง เช่น เป็นช่างรับเหมา จึงคำนวณเอาโดยอาศัยข้อเท็จจริงแวดล้อมและพฤติการณ์ แต่ถ้างานนั้นมีอยู่แล้ว และมีคนพอที่จะกำหนดเวลาได้ศาลก็จะคำนวณตามระยะเวลานั้น แล้วกำหนดเป็นเงินก้อนเช่นเดียวกัน เช่นคำพิพากษาศาลฎีกา ดังนี้

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 829/2509 โจทก์รับราชการเป็นนางพยาบาล ตำแหน่งหัวหน้าสถานีกาชาดที่ 2 กองบรรเทาทุกข์และอนามัย เงินเดือน 1,200 บาท โจทก์ถูกรถของจำเลยชน โดยคนขับลูกจ้างจำเลยประมาท โจทก์ได้รับบาดเจ็บสาหัสกระดูกซี่โครงหัก 3 ซี่ กระดูกข้อมือซ้ายหัก กระดูกไหปลาร้าหัก เมื่อรักษาบาดแผลหายแล้วโจทก์ต้องพิการ

ทุพพลภาพไปตลอดชีวิต ทางราชการให้โจทก์ออกจากราชการเพื่อรับบำนาญฐานเจ็บป่วย ทุพพลภาพได้รับบำนาญเพียงเดือนละ 300 บาทเศษ ขาดรายได้เดือนละ 850 บาท โจทก์ยังมีเวลารับราชการอีก 14 ปี 8 เดือนจนกว่าจะครบเกษียณอายุ โจทก์ฟ้องเรียกค่าเสียหายค่าขาดประโยชน์ในอนาคตเป็นเงิน 149,000 บาท

ศาลฎีกาวินิจฉัยว่า เมื่อโจทก์ต้องถูกออกจากราชการก่อนถึงกำหนดเกษียณอายุ เพราะเสียความสามารถประกอบการทำงาน ทำให้เสียอาชีพขาดประโยชน์ทำมาหาได้ไป ตามปกติต้องถือว่าเป็นค่าเสียหายที่กฎหมายบัญญัติไว้ ผู้ละเมิดจำต้องเสียค่าเสียหายที่ขาดประโยชน์ทำมาหาได้นี้เพราะถ้าไม่ถูกทำละเมิด ร่างกายก็ไม่เสียความสามารถประกอบการทำงาน โจทก์ก็ไม่ถูกปลดจากราชการและไม่ต้องขาดประโยชน์ที่หาทำมาหาได้ไป ความเสียหายของโจทก์จึงเป็นผลโดยตรงและใกล้ชิดกับเหตุละเมิด

มีข้อที่จะวินิจฉัยต่อไปอีกว่า ถ้าจำเลยต้องรับผิดชอบในผลที่โจทก์ถูกออกจากการทำงานขาดประโยชน์ในการทำมาหาได้จะคิดให้อย่างไร ข้อนี้ต้องพิเคราะห์ถึงเหตุผลตามปกติว่าโจทก์ควรจะได้ทำงานถึงเมื่อใดเป็นที่เห็นได้ว่าอาชีพราชการนั้นตามปกติย่อมทำงานอยู่ได้จนครบเกษียณอายุ ที่โจทก์คิดคำนวณว่าต้องขาดประโยชน์ในอนาคตอีก 14 ปี 8 เดือน จนถึงวันครบเกษียณอายุ 60 ปีนั้น เป็นความหวังที่มีเหตุผล โจทก์ต้องขาดประโยชน์ทำมาหาได้ไป 149,760 บาท แต่การทำงานนั้นโจทก์ต้องมีรายจ่ายเช่นกัน เมื่อไม่ทำงานย่อมทุ่นรายจ่ายประจำและทุ่นแรงงาน จะคิดเอาเต็มเหมือนทำงานหาสมควรไม่ ค่าสินไหมทดแทนในกรณีละเมิดจะพึงให้ใช้เพียงใด ศาลวินิจฉัยได้ตามสมควรแก่พฤติการณ์และความร้ายแรงแห่งละเมิดศาลฎีกาเห็นสมควรกำหนดค่าขาดประโยชน์ในการทำมาหาได้ตามปกติอีก 100,000 บาท

ค่าเสียความสามารถในการทำงานนั้นแม้ยังมีงานทำอยู่ แต่สูญเสียความก้าวหน้าในอาชีพ เพราะเหตุเสียความสามารถในการประกอบการทำงานก็เป็นค่าเสียหายที่โจทก์มีสิทธิเรียกร้องเอาจากจำเลยได้

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 450/2516 ศาลฎีกาวินิจฉัยว่า " ส่วนค่าเสียหายที่โจทก์ต้องสูญเสียอนาคติในการทำงานและเสียบุคลิกลักษณะเป็นเงิน 20,000 บาท จำเลยฎีกาว่า โจทก์ไม่สมควรจะได้นั้นเห็นว่า โจทก์มีอาชีพรับราชการเป็นทหาร เมื่อโจทก์ถูกรถยนต์ชนกระดุกขาขวาหัก หายแล้วทำให้ขาพิการไปตลอดชีวิต ไม่สามารถทำงานหนัก เสียบุคลิกลักษณะที่จะเข้าสอบเป็นนายทหารสัญญาบัตรก็ไม่ได้ นายแพทย์เห็นว่า แม้หายแล้วก็เดินได้อย่างคนขาไม่เท่ากัน พิการไปตลอดชีวิตไม่สามารถทำงานหนักได้ ถึงได้ว่าโจทก์สูญเสียความสามารถประกอบการงานในภายหน้า ทำลายความก้าวหน้าของโจทก์ตลอดชีวิต ศาลล่างทั้งสองกำหนดค่าเสียหายส่วนนี้ให้จำเลยชดเชยแก่โจทก์ 20,000 บาท เป็นการเหมาะสมแล้ว และเป็นค่าเสียหายที่โจทก์มีสิทธิเรียกร้องเอาจากจำเลยได้ ตามมาตรา 444 ตามนัยคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 781/2509 พิพากษายืน

2.4 ค่าขาดแรงงาน

ค่าขาดแรงงานในครัวเรือนหรืออุตสาหกรรมของบุคคลภายนอกตามมาตรา 445 ใช้ทั้งกรณีทำให้ตาย ทำให้เสียหายแก่ร่างกาย หรือเสียเสรีภาพ ในกรณีทำให้ตายเป็นเหตุให้ผู้ตายขาดแรงงานในอุตสาหกรรมของบุคคลภายนอก ความผูกพันตามกฎหมายนั้น หมายความว่า สิทธิที่เกิดจากสัญญาซึ่งผู้ตายหรือผู้ต้องเสียหายแก่ร่างกายมีหน้าที่ต้องทำการทำงาน

2.5 ความเสียหายอย่างอื่นอันมิใช่ตัวเงิน

ตามมาตรา 446 แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ความเสียหายอย่างอื่นอันมิใช่ตัวเงินนั้นเรียกได้เฉพาะกรณีทำให้เสียหายแก่ร่างกายหรืออนามัย และกรณีทำให้เสียเสรีภาพ แต่ก็มีไว้ว่านอกจากสองกรณีนี้แล้วจะเรียกค่าเสียหายซึ่งมิได้เสียหายเป็นเงินเป็นทองไม่ได้ ค่าสินไหมทดแทนเพื่อการนั้นจึงต้องการใช้ค่าสินไหมทดแทนกันเสมอ ดังนั้นโจทก์จึงจะได้รับค่าสินไหมทดแทนเฉพาะค่าเสียหายอันพึงบังคับให้ใช้ ซึ่งศาลคำนวณให้ตามมาตรา 438

ค่าสินไหมทดแทนตามมาตรา 446 เป็นค่าเสียหายที่ร่างกายเสียหาย เช่น เสียขา เสียแขน เป็นอัมพาต ทูพพลภาพหรือพิการส่วนหนึ่งส่วนใด หรือเสียหายก่อนอายุ เช่น ทนทุกข์ทรมานต้องนอนนิ่งกับที่ เป็นเวลานานในการรักษาร่างกายได้รับกลิ่นเหม็นเสียงแหลมดัง เส้นประสาทไม่ดี เสียเสรีภาพในร่างกาย เช่น ถูกหน่วงเหนี่ยว กักขัง ความเสียหายที่เกิดแก่ร่างกายนี้คิดเป็นเงินไม่ได้ แต่กำหนดค่าใช้จ่ายค่าสินไหมเป็นเงินเพื่อทดแทนความเสียหายนั้น กรณีตามมาตรา 446 นี้ศาลกำหนดค่าใช้จ่ายหนึ่งเฉพาะส่วนนี้ได้ แม้ว่าเหตุเดียวกันที่ต้องเสียหายแก่ร่างกายทำให้เสียหายส่วนอื่น เช่น ขาดประโยชน์จากการประกอบการทำงานในอนาคตเพราะเสียความสามารถที่จะประกอบการทำงานก็ไม่ซ้ำกันตามคำพิพากษาฎีกาที่ 1895/2512 ข้างต้นตัวอย่างคำพิพากษาฎีกาที่กำหนดให้ตามมาตรา 446 เช่น

คำพิพากษาฎีกาที่ 1895/2512 โจทก์เป็นช่างก่อสร้างถูกรถชนกระดูกรอบเข้าแตก ขาพิการเดินไม่สะดวกตลอดชีวิต กำหนดให้ 30,000 บาท เฉพาะรายการนี้

คำพิพากษาฎีกาที่ 1145/2512 เด็กชายสมศักดิ์บุตรโจทก์ถูกรถชนขาขาดทั้งสองข้าง ให้ค่าเสียหายและขาดอาชีพในอนาคตรวม 80,000 บาท

คำพิพากษาฎีกาที่ 786/2496 รถชนเด็กหญิงสมสวาทต้องถูกตัดขาข้างหนึ่ง ศาลกำหนดให้เฉพาะค่าเสียขา 20,000 บาท ค่าขาดอาชีพต่างหาก

คำพิพากษาฎีกาที่ 841/2510 รถยนต์คว่ำทำให้โจทก์ผู้โดยสารในรถเมล์คันนั้นบาดเจ็บสาหัส แขนขาเป็นอัมพาตใช้การไม่ได้ดั้งเดิม โจทก์เป็นศึกษาธิการ อาเภอบ้านฉาง ศาลกำหนดให้ 30,000 บาท

คำพิพากษาฎีกาที่ 620/2502 โจทก์ถูกรถชนขาหักต้องผ่าตัดเอาเหล็กยึดกระดูก หลังจากนั้นต้องใช้ไม้ยันและมีคนพยุง 3-4 เดือน ต่อจากนั้นใช้ไม้เท้ายันเอง 3-4 เดือน ต้องเจ็บป่วยรับทุกข์ทรมานถึง 1 ปี ยังได้รับอันตรายเกี่ยวแก่สมองความจำเสื่อม ศาลกำหนดให้ 20,000 บาท สำหรับค่านำเงินในเวลานั้น

คำพิพากษาฎีกาที่ 2508/2527 จำเลยทำละเมิดให้โจทก์ที่ 2 ได้รับความเจ็บถึงขนาดกระดูกเชิงกรานแตกบิดเบี้ยว ลำไส้ใหญ่และกระเพาะปัสสาวะแตก ปัสสาวะและโลหิตไหลออกเต็มท้องมีอาการช็อก แพทย์ต้องการผ่าตัดทันที มิฉะนั้นโจทก์ที่ 2 จะต้องตาย หลังจากการผ่าตัดแล้วต้องนอนในเปลยกกันให้สูงขึ้นกระดูกตัวไม่ได้เป็นแรมเดือน เมื่อหายแล้วไม่สามารถเดินได้ตามปกติ ซึ่งพยานโจทก์ซึ่งเป็นแพทย์ที่ร่วมการรักษาพยาบาลโจทก์ที่ 2 และได้ให้คำเบิกความว่า โจทก์ที่ 2 ไม่สามารถจะใช้งานได้ตามปกติเพราะกระดูกหัวหน้าวแยกจากกันเคลื่อนไปด้านหลัง ทำให้วงกลมของกระดูกเชิงกรานเสีย ไม่สามารถรักษาสมดุลของตัวเองให้สม่ำเสมอเวลาเดินขาข้างหนึ่งจะต่ำกว่าอีกข้างหนึ่ง เดินกะเผลกเล็กน้อย และไม่สามารถที่จะทำงานที่ใช้ออร์แกนได้ นอกจากนั้นการรักษาตัวโจทก์ต้องผ่าตัดหลายครั้ง ต้องทนทุกข์ทรมานจากการบาดเจ็บและต้องนอนอยู่บนกองปัสสาวะและอุจจาระของตนเองเป็นเวลานาน มีอาการทางจิตและประสาทมาก ย่อมเสียความสามารถในการทำงานและเสียบุคลิก โจทก์ที่ 2 อายุยังน้อยอยู่ในระหว่างการศึกษา ต้องพักการเรียนและเรียนซ้ำชั้น เสียเวลา และเสียโอกาสที่จะประกอบกิจการงานเยี่ยงปกติคนทั้งหลาย เป็นความเสียหายแก่ร่างกายและอนามัยอันมิใช่ตัวเงิน ที่ศาลอุทธรณ์กำหนดค่าเสียหายในส่วนนี้

คำพิพากษาฎีกาที่ 2162/32 โจทก์ฟ้องให้จำเลยชดใช้ค่าสินไหมทดแทน ในค่าเสียหายที่โจทก์ต้องเปลี่ยนท่อปัสสาวะพร้อมถุงพลาสติก และค่าสินไหมทดแทนกรณีโจทก์ต้องทนทุกข์เวทนาที่ต้องหิวถุงปัสสาวะไปตลอดชีวิต เป็นเงินจำนวน 502,957.50 บาท พอไปศาลชั้นต้นและศาลอุทธรณ์ กำหนดค่าสินไหมทดแทนให้ 430,957.50 บาท

ศาลฎีกาเห็นว่า การเรียกร้องค่าสินไหมทดแทนการที่ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 446 การวินิจฉัยถึงค่าใช้จ่ายและค่าเสียหายดังกล่าวไม่มีกฎหมายใดที่กำหนดให้ก็ได้สูงเกินสมควร ศาลอุทธรณ์วินิจฉัยคดีชอบแล้ว

คำพิพากษาฎีกาที่ 3344/2533 โจทก์ฟ้องว่าจำเลยทำละเมิดโจทก์ ทำให้โจทก์ได้รับอันตรายสาหัสต้องเสียค่ารักษาพยาบาล ค่าพาหนะ เป็นเงิน 15,000 บาท ค่าเจ็บปวดทุกข์ทรมาน เสียทั้งมือ แขนพิการไม่สามารถประกอบอาชีพได้ คิดเป็นเงิน 70,000

บาท รวมค่าเสียหายทั้งหมด 85,000 บาท ศาลชั้นต้นพิพากษาให้จำเลยที่ 2 ชำระเงินจำนวน 51,547 บาท ศาลอุทธรณ์พิพากษายืน

จำเลยฎีกาว่า การที่ศาลอุทธรณ์กำหนดให้จำเลยต้องชำระค่าเสียหายอันเป็นค่าเจ็บปวดทรมานทุกข์ทรมานอีกโดยที่ ศาลพิพากษาให้จำเลยที่ 2 ชดใช้ค่ารักษาพยาบาล ค่าขาดประโยชน์ทำมาหาได้ และค่าขาดการงานและเป็นการกำหนดค่าเสียหายซ้ำซ้อน ศาลฎีกาเห็นว่า ค่าเจ็บปวดทรมานทุกข์ทรมานเป็นการเสียหายที่มีใช้ตัวเงินอย่างหนึ่ง โจทก์มีสิทธิเรียกร้องเอาจากจำเลยที่ 2 ได้ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 446 ค่าเสียหายส่วนนี้ไม่เป็นการซ้ำซ้อน พิพากษายืน

คำพิพากษาฎีกาที่ 3807/2534 โจทก์ถูกทำละเมิดได้รับบาดเจ็บสาหัส ขาขวาขาดต้องออกจากงาน ขอให้จำเลยทั้งสองร่วมกันให้ค่าเสียหายทั้งสิ้นเป็นเงิน 1,240,000 บาท พร้อมดอกเบี้ย ศาลชั้นต้นพิพากษาในจำเลยที่ 1 และที่ 2 ร่วมกันใช้เงินจำนวน 500,000 บาท พร้อมดอกเบี้ย ศาลอุทธรณ์พิพากษายืน

จำเลยฎีกาว่า ศาลล่างทั้งสองกำหนดค่าเสียหายที่โจทก์ต้องทนทุกข์ทรมานและเสียขาข้างหนึ่ง จำนวน 100,000 บาท นั้นมากเกินไป เพราะโจทก์ไม่มีสิทธิเรียกค่าเสียหายในการทนทุกข์ทรมาน ค่าเสียหายส่วนนี้จึงไม่ควรเกินกว่า 50,000 บาท ศาลฎีกาเห็นว่า การที่โจทก์เสียขาไปข้างหนึ่ง และต้องเจ็บปวดทรมานทุกข์ทรมานนับว่าเป็นการเสียหายแก่ร่างกายและอนามัยของโจทก์ถือเป็นความเสียหายที่มีใช้ตัวเงินอย่างหนึ่ง ซึ่งโจทก์มีสิทธิจะเรียกค่าเสียหายส่วนนี้จากจำเลยที่ 2 ได้ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 446 และสำหรับกรณีของโจทก์นี้ที่ศาลล่างทั้งสองกำหนดค่าเสียหายจำนวน 100,000 บาท เป็นค่าเสียหายที่พอสมควรแล้ว

คำพิพากษาฎีกาที่ 1418/2534 การที่จำเลยขับรถชนตัดขาโจทก์ เป็นเหตุให้แพทย์ต้องทำการผ่าตัดขาข้างซ้ายตั้งแต่ใต้เข่าออกและใส่ขาเทียมให้โจทก์ โจทก์ฟ้องขอบังคับให้จำเลยทั้งสองชำระเงินจำนวน 150,000 บาท พร้อมดอกเบี้ย ศาลชั้นต้นพิพากษาให้จำเลยทั้งสองร่วมกันใช้ค่าสินไหมทดแทนจำนวน 105,000 ศาลอุทธรณ์พิพากษายืน

จำเลยฎีกา ศาลฎีกาเห็นว่าแม้โจทก์จะไม่มีใบเสร็จรับเงินมาแสดงว่าได้เสียค่ารักษาพยาบาลไปจำนวนเท่าใด ศาลก็กำหนดค่าให้ตามควรแก่พฤติการณ์และความร้ายแรงแห่งละเมิด ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ 438 วรรคแรก ที่ศาลล่างทั้งสองกำหนดค่ารักษาพยาบาลให้ 10,000 บาท ซึ่งนับว่าเหมาะสมแล้ว

ส่วนค่าใส่ขาเทียมปรากฏว่าโจทก์จะต้องใส่ไปจนตลอดชีวิตและจะต้องเปลี่ยนจนกว่าโจทก์จะโตเป็นผู้ใหญ่รวมทั้งหมด 7 ครั้งศาลล่างทั้งสองกำหนดค่าเสียหายในส่วนนี้เป็นเงิน 35,000 บาท นั้นพอสมควรแล้ว ค่าเสียหายที่โจทก์ต้องสูญเสียขาให้แพทย์ใส่ขาเทียมเพื่อสามารถเดินและประกอบอาชีพได้ย่อมเป็นค่าสินไหมทดแทน เพื่อความเสียหายอื่นอันมิใช่ตัวเงิน ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 446 วรรคแรก โจทก์ย่อมมีสิทธิเรียกร้องเอาจากจำเลยได้

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 3951/2534 โจทก์ถูกทำละเมิดต้องได้รับอันตรายแก่กายสาหัส ต้องนอนรักษาที่โรงพยาบาล 21 วัน ยังไม่หาย ต้องทนทุกข์เวทนา ขาข้างขวาใช้การได้ไม่ปกติดังเดิม โจทก์ต้องเสียหายแก่ร่างกายหรืออนามัย โจทก์เรียกค่าเสียหายทั้งสิ้น 260,215 บาท พร้อมดอกเบี้ย

ศาลชั้นต้นพิพากษาให้ จำเลยที่ 1 และที่ 2 ร่วมกันชำระเงินแก่โจทก์จำนวน 177,715 บาท พร้อมดอกเบี้ย ศาลอุทธรณ์พิพากษายืน จำเลยฎีกา ศาลฎีกาเห็นว่า เรื่องกำหนดค่าเสียหายอันมิใช่ตัวเงินให้แก่โจทก์ จำนวน 50,000 บาท ซึ่งจำเลยที่ 3 อ้างว่าโจทก์ไม่ได้เสียบุคคลิกการนั้นเห็นว่า โจทก์ถูกทำละเมิดต้องได้รับอันตรายแก่กายสาหัสต้องนอนรักษาตัวที่โรงพยาบาลถึง 21 วัน แต่ก็ยังไม่หายต้องทนทุกข์เวทนา ขาข้างขวาใช้การได้ไม่ปกติดังเดิม โจทก์มีสิทธิเรียกร้องเอาค่าทดแทนความเสียหายอย่างอื่นอันมิใช่ตัวเงินได้ตาม ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ 446

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 3723/2535 โจทก์ฟ้องว่า จำเลยได้ใช้อาวุธมีดยาว 12 เซนติเมตร กรีดทำร้ายโจทก์ที่ใบหน้าจากดั้งจมูกซ้ายถึงมุมปากซ้าย เป็นแผลยาว 9 เซนติ

เมตร ลึกประมาณ 1 นิ้ว เป็นเหตุให้โจทก์ได้รับอันตรายสาหัสต้องเสียค่ารักษาพยาบาลเบื้องต้นเป็นเงิน 2,000 บาท เมื่อบาดแผลหายแล้วใบหน้าโจทก์ปรากฏรอยแผลเป็นเสียโฉมอย่างติดตัว แผลเป็นมีลักษณะน่าเกลียดมองเห็นได้ชัดเจนในระยะ 7 เมตร โจทก์ต้องผ่าตัดตกแต่งแผลเป็นบางส่วน เฉพาะบริเวณดั้งจมูกซ้ายเสียค่ารักษาเป็นเงิน 6,000 บาท แต่ก็ไม่หายเป็นปกติต้องทำศัลยกรรมตกแต่งด้วยวิธีผ่าตัดเสียค่าใช้จ่ายเป็นค่ารักษาพยาบาลค่าแพทย์ และค่ายาต่างๆ เป็นเงิน 50,000 บาท การกระทำของจำเลยดังกล่าวทำให้โจทก์ได้รับความเจ็บปวดทุกข์ทรมาน อับอายขายหน้าและมีบาดแผลบนใบหน้าเสียโฉมอย่างติดตัว หมดสิ้นความสุขงามไปตลอดชีวิต และมีผลกระทบกระเทือนต่อจิตใจของโจทก์อย่างยิ่ง ทำให้โจทก์ได้รับความทรมานทางจิตใจ ขาดความสุขไปตลอดชีวิต โจทก์จึงขอคิดค่าเสียหายส่วนนี้เป็นเงิน 200,000 บาท รวมค่าเสียหายที่โจทก์เรียกร้องจากจำเลยทั้งสิ้นเป็นเงิน 258,000 บาท ขอให้บังคับจำเลยชดเชยเงินดังกล่าว พร้อมดอกเบี้ย

จำเลยให้การต่อสู้ว่าค่าความเจ็บปวดทรมานทุกข์ทรมานทั้งทางร่างกายและจิตใจนั้น โจทก์ไม่มีสิทธิเรียกร้องตามกฎหมาย ขอให้ยกฟ้อง

ศาลชั้นต้นพิพากษาให้ จำเลยชดเชยค่าสินไหมทดแทนให้แก่โจทก์ 118,000 บาท พร้อมดอกเบี้ย โจทก์และจำเลยอุทธรณ์ ศาลอุทธรณ์พิพากษาแก้เป็นว่าให้จำเลยชดเชยค่าสินไหมทดแทนให้โจทก์ 248,000 บาท พร้อมดอกเบี้ย นอกจากที่แก้คงให้เป็นไปตามคำพิพากษาของศาลชั้นต้น จำเลยฎีกา

ศาลฎีกาวินิจฉัยว่า " ข้อเท็จจริงรับฟังได้ในเบื้องต้นว่าโจทก์สำเร็จปริญญาตรีทางนิติศาสตร์จากจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย และสอบไล่ได้เป็นเนติบัณฑิต จากสำนักอบรมศึกษากฎหมายแห่งเนติบัณฑิตยสภา ประกอบอาชีพทนายความและเป็นมัคคุเทศก์ด้วย ปัจจุบันไม่ได้ทำการสมรส จำเลยจบการศึกษาทางด้านทหารจากโรงเรียนจ่าทหารเรือ โจทก์รู้จักจำเลยตั้งแต่ปี 2526 ในฐานะเป็นคู่รักกัน จำเลยมีบุตรภรรยาแล้ว ตามวันเวลาและสถานที่เกิดเหตุตามฟ้อง จำเลยได้กระทำละเมิดต่อโจทก์ โดยใช้มีดกรีดใบหน้าโจทก์จนได้รับอันตรายสาหัส มีบาดแผลยาว 3 นิ้วครึ่ง ลึกประมาณ 1 นิ้ว เมื่อรักษาบาดแผลหายแล้วปรากฏว่ามีแผลเป็นทำให้โจทก์มีใบหน้าเสียโฉมอย่างติดตัว...

ที่จำเลยฎีกาว่า ค่าสินไหมทดแทนในการเสียสุขภาพอนามัยและใบหน้าเสียหายที่ศาลอุทธรณ์กำหนดให้ 200,000 บาทนั้น มากไป อย่างมากไม่เกิน 20,000 บาท ศาลฎีกาเห็นว่า ค่าสินไหมทดแทนในการเสียสุขภาพอนามัยและใบหน้าเสียหายที่โจทก์เรียกร้องนี้เป็นค่าทดแทนความเสียหายอันมิใช่ตัวเงิน ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 446 ซึ่งศาลย่อมกำหนดให้ตามพฤติการณ์และความร้ายแรงแห่งละเมิด สำหรับคดีนี้ปรากฏว่าจำเลยจงใจกระทำละเมิดต่อโจทก์โดยขาดศีลธรรมจำเลยหลอกโจทก์ว่าจำเลยเป็นโสดจนโจทก์หลงรักและเสียตัวให้จำเลย ครั้งเมื่อโจทก์ทราบในภายหลังว่าจำเลยมีภรรยาและบุตรอยู่แล้ว โจทก์จึงแยกทางไม่ให้จำเลยมาติดต่ออีกแต่จำเลยกลับไม่ยอมเมื่อโจทก์ไปแจ้งความต่อเจ้าพนักงานตำรวจเพื่อคุ้มครองสิทธิของโจทก์ตามกฎหมาย จำเลยกลับใช้ความป่าเถื่อนกระทำแก่โจทก์เพื่อให้โจทก์ได้รับความทุกข์ทรมานด้านจิตใจไปตลอดชีวิต และความทุกข์เวทนาทางร่างกายที่ได้รับบาดเจ็บจากการถูกจำเลยทำร้าย ต้องรักษาบาดแผลเป็นนาน 1 เดือน และต้องทำการผ่าตัดทำศัลยกรรมตกแต่งเพื่อลบรอยแผลเป็นบนใบหน้า ถึงแม้จะทำศัลยกรรมตกแต่งแล้วก็ไม่สามารถที่จะลบรอยแผลเป็นให้หมดไปโดยสิ้นเชิงได้ ใบหน้าโจทก์ต้องเสียหายเกิดปมด้อย โจทก์ต้องได้รับความทุกข์ทรมานด้านจิตใจไปตลอดชีวิต อีกทั้งปรากฏว่าโจทก์ยังไม่ได้ทำการสมรสเมื่อพิจารณาถึงพฤติการณ์และความร้ายแรงแห่งละเมิดแล้วเห็นว่า ศาลอุทธรณ์กำหนดค่าสินไหมทดแทนรายการนี้เป็นเงิน 200,000 บาทเหมาะสมแก่พฤติการณ์แห่งรูปคดีแล้วไม่มีเหตุที่ศาลฎีกาจะแก้ไข คำพิพากษาศาลอุทธรณ์ชอบแล้ว พิพากษายืน "